

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Prasības nodrošināšana

Saņemts
Civiltiesisko zinātņu katedrā
2011. gada 23. maijā

PLK nodaļas
6. semestra students
Juris Petrovs
jp08206

Zinātniskais vadītājs
Lekt. Mārcis Krūmiņš

Rīga, 2011

Satura rādītājs

Ievads.....	3.lpp
1.Prasības nodrošināšanas pamats.....	4.-10.lpp
2.Līdzekļi prasības nodrošināšanai.....	11.-15.lpp
3.Prasības nodrošināšana pirms prasības celšanas.....	15.-19.lpp
4.Prasības nodrošinājuma jautājumu izskatīšana.....	20.-23.lpp
5.Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu pārsūdzēšana.....	23.-30.lpp
6.Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu izpilde.....	30.- 33.lpp
Kopsavilkums	34-35.lpp
Anotācija.....	36.-37.lpp
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	38.-41. lpp

Ievads

Katrs, kas ceļ prasību tiesā cer uz sev labvēlīgu tiesas spriedumu un uz reālu, savlaicīgu tā izpildi. Atbildētājs, uzzinot par celto prasību pret viņu, var rīkoties negodprātīgi, lai tiesas sprieduma izpilde būtu apgrūtināta vai neiespējama. Šinī gadījumā prasītājs var iesniegt motivētu pieteikumu, pamatojoties uz kuru tiesa vai tiesnesis var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu. Tā tiek aizsargātas prasītāja likumīgās intereses, šis ir viens no līdzekļiem, kā var to nodrošināt. Pieteikumu var iesniegt jebkurā procesa stadijā, pat pirms pašas prasības celšanas tiesā, tai ir jābūt mantiska rakstura prasībai. Darba mērķis ir noskaidrot, kā prasības nodrošināšanas institūts ir noregulēts Civilprocesa likumā un kā tas tiek piemērot praksē, izvērtēt tiesu praksi, kā arī analizēt praktizējošu juristu, advokātu viedokļus.

Pilnvērtīgai darba izstrādei izvirzīju šādus uzdevumus – noskaidrot, kā ir attīstījies prasības nodrošinājuma institūts vēsturiski. Ar kādām problēmām saskaras tiesu prakse nodrošinot prasību. Noskaidrot nepilnības likumā, kuru dēļ rodas situācija, kad katra no tiesu instancēm nodrošina prasību pēc saviem ieskatiem, jo nav vienotu kritēriju. Rast iespējamus risinājumus prasības nodrošinājuma institūta pilnveidošanai.

Darbā tiek aprakstīts prasības nodrošināšanas pamats, līdzekļi ar kādiem tiesa panāk prasības nodrošinājumu, kā tiek izskatīti jautājumi, kas saistīti ar prasības nodrošinājumu. Tāpat tiek noskaidrots kā var pārsūdzēt tiesas lēmumus un kā tiek izpildīti tiesas pieņemtie lēmumi par prasības nodrošināšanu. Šāda darba struktūra ļauj labāk iepazīt prasības nodrošinājuma institūta nepieciešamību.

Rakstot darbu, izvēlējos gramatisko, sistemātisko un vēsturisko pētīšanas metodi, lai labāk noskaidrotu prasības nodrošināšanas vārdisko saturu, kā tā ir jāizprot. Sistemātisko pētīšanas metodi izvēlējos, jo ir svarīgi noskaidrot, kā prasības nodrošināšanas darbojas kontekstā ar citiem likumiem un principiem. Vēsturisko pētīšanas metode ir svarīga, lai varētu redzēt, kā viss ir attīstījies, kādas izmaiņas ir vērojamas likumdošanā un praksē.

1. Prasības nodrošināšanas pamats

Ceļot prasību tiesā, prasītājs cer ne tikai saņemt sev labvēlīgu tiesas spriedumu, bet arī panākt tā ātru un reālu izpildi. Taču nelabticīgs atbildētājs, uzzinājis par celto prasību, var veikt tādas darbības, kuru rezultātā tiesa sprieduma izpildīšana var kļūt apgrūtināta vai neiespējama, piemēram, atbildētājs var noslēpt vai atsavināt mantu, par kuru ir strīds, iztērēt viņam piederošos naudas līdzekļus).¹ Lai atbildētājam nebūtu iespēja šādi rīkoties, tad to var panākt ar prasības nodrošināšanu, tiek panākta situācija, kurā tiek aizsargātas prasītāja likumīgās intereses.

Prasības nodrošināšanas pamats ir noteikts Civilprocesa likuma² (turpmāk - CPL) 137. pantā, kura pirmajā daļā ir teikts - ja ir pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, tiesa vai tiesnesis pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu. Pieteikumā par prasības nodrošināšanu norādāms prasības nodrošinājuma līdzeklis. Lai noskaidrotu, kas ir pamats prasības nodrošināšanai, ir nepieciešams noskaidrot šā teikuma jēgu.

1. Tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, tiesa vai tiesnesis pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu. Kas ir apgrūtināta vai neiespējama tiesas sprieduma izpilde? Nedz no CPL 137. panta, nedz arī no minētā panta komentāriem neizriet, kas būtu saprotams ar sprieduma izpildes apgrūtinājumu vai neiespējamību, atstājot to tiesas kompetences ziņā. Taisot lēmumu par prasības nodrošinājumu, jāievēro CPL 19. nodaļas noteikumi, tam tāpat kā jebkuram citam lēmumam CPL izpratnē jābūt motivētam. Tā, piemēram, CPL komentāros, ir norādīts, ka, apmierinot pieteikumu par prasības nodrošinājumu, nedrīkst apmierināt pieteikumu tikai tā iemesla dēļ, ka prasības summa ir ievērojama vai atbildētājs līdz šim neko nav darījis.³

2. Pieteikumā par prasības nodrošināšanu norādāms prasības nodrošinājuma līdzeklis. Prasības nodrošināšanas līdzekļi ir minēti CPL 138. pantā, par tiem būs nākamajā nodaļā, bet īsi raksturojot, tie ir līdzekļi kā nodrošināt sprieduma izpildi.

¹ J. Rozenbergs un I. Briģis. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978, 122. lpp.

² Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. gads.

³ Jarkina Viktorija. *Prasības nodrošinājuma pamats un nepieciešamie grozījumi Civilprocesa likumā*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=203124> (aplūkots. 2011. gada 16. maijā).

CPL 137. panta otrā daļa paredz, ka prasības nodrošināšana pieļaujama tikai mantiska rakstura prasībās. Mantiska rakstura prasība ir tad, kad prasības priekšmets ir nauda vai kāda cita ķermeniska lieta vai mantiska rakstura saistība, protams, šis uzskaitījums nav galējs, tikai piemēri.

CPL 137. panta trešā daļa nosaka kurā procesa stadijā var izskatīt jautājumu par prasības nodrošināšanu - izskatīt jautājumu par prasības nodrošināšanu pieļaujams jebkurā procesa stadijā, kā arī pirms prasības celšanas tiesā. Tātad tiesvedība civillietās noris pa stadijām, kuru secība noteikta ar likumu un nav grozāma. Pastāv obligātās un fakultatīvās stadijas. Civilprocesa obligātās stadijas ir civillietu ierosināšana, sagatavošana un iztiesāšana pirmās instances tiesā. Bez tam civilprocesā var būt fakultatīvās stadijas: tiesvedība apelācijas instancē, tiesvedība kasācijas instancē; likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem vai pamatojoties uz Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta departamenta priekšsēdētāju vai ģenerālprokurora protestu; tiesas un citu jurisdikciju institūciju nolēmumu piespiedu izpilde (izpildu lietvedība un izpildu process).⁴

Pieteikumu par prasības nodrošināšanu prasītājs iesniedz vai nu atsevišķi vai ietverot prasības pieteikumā. Neatkarīgi no tā valsts nodeva par prasības nodrošinājuma pieteikumu jāmaksā atsevišķi – CPL 34. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajā apmērā⁵ - par prasības nodrošinājuma pieteikumu vai pagaidu aizsardzības līdzekļa pieteikumu — 0,5 procenti no prasības summas, bet ne mazāk par 50 latiem.

Prasības nodrošināšanas pieteikumu prasītājs iesniedz tajā pašā tiesā, kur ir iesniedzis pašu prasību. Ja pašu prasību nav vēl cēlis, bet grib lai nodrošina prasību, tad arī prasības nodrošinājuma pieteikums ir jāsniedz tajā tiesā, kur plāno celt prasību. Protams, ir jāievēro prasības piekritība un pakļautība. Tiesa nevar pieņemt prasības nodrošināšanas pieteikumu, ja ir noraidījusi pašu prasības pieteikumu vai arī prasības pieteikums jau atrodas citā tiesā, kurā jau ir ierosināta civillietā.

CPL 137. panta pirmajā daļā noteiktais pamats nodrošinājuma piemērošanai ir izteikts atklāta juridiskā jēdziena formā. Jāpiebilst, ka tādā pašā veidā pamats

⁴ Tiesvedība civillietās. Pieejams <http://www.tiesas.lv/index.php?id=25> (aplūkots 2011. gada 13. maijā)

⁵ Civilprocesa likuma komentāri / Autoru kolekt. ; K.Torgāna visp.zin.red. - 3.papild.izd. - Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 226.lpp.

nodrošinājuma piemērošanai bija izteikts arī Latvijas Civilprocesa kodeksa⁶ 137. panta otrajā teikumā.

Tātad no likuma izriet, ka katrā atsevišķajā gadījumā var pastāvēt atšķirīgi apstākļi un to kombinācijas, kas nākotnē varētu apgrūtināt prasītājam labvēlīga sprieduma izpildi vai pat padarīt to neiespējamu. Tā kā tiesību normas piemērošanā ir jānoskaidro, vai faktiskie lietas apstākļi atbilst tiesību normas hipotēzē ietvertajiem juridiskajiem apstākļiem, tad attiecīgi tas pats ir veicams, arī izvērtējot nodrošinājuma piemērošanas pamatotību.

Ņemot vērā niansi, ka CPL 137. panta tiesību normas hipotēze ir izteikta atklāta juridiskā jēdziena formā, tas ir, nav noteikti konkrēti apstākļi, bet tikai norādīts, kādai jābūt iespējamajai vērtējamo apstākļu ietekmei uz sprieduma izpildi, faktiskie apstākļi ir vērtējami, vadoties no viedokļa, vai tie nākotnē varētu dot pamatu tam, ka sprieduma izpilde lietā ir apgrūtināta vai neiespējama. Tikai un vienīgi tiesneša lēmums, bet vienlaikus arī pienākums ir izvērtēt šos apstākļus, lemjot par nodrošinājuma piemērošanu. Citiem vārdiem, nodrošinājumu un CPL 137. panta pirmo daļu nevar piemērot, ja tiesa neizvērtē šādus faktiskos apstākļus. Jo šī izvērtēšana ir saistīta ar pašu tiesību normas piemērošanas procesu, kas var beigties gan ar secinājumu, ka nav pamata prasības nodrošinājuma piemērošanai, gan arī ar pretēju secinājumu.

Runājot vienkāršāk, prasītājs ir ieinteresēts nodrošinājuma piemērošanā un piedāvā tiesnesim izvērtēšanai apstākļus, kas, pēc prasītāja ieskatiem, ir pamats nodrošinājuma piemērošanai. Tiesnesis šajā situācijā ir neatkarīga instance, kas izvērtē. Vēl citiem vārdiem sakot, CPL 137. panta pirmā daļa ietver objektīvu kritēriju nodrošinājuma piemērošanai. Šī kritērija objektivitāte ir saistīta ar iespēju nākotnē izpildīt prasītājam labvēlīgu spriedumu. Nevis jebkurš apstāklis ir pamats prasības nodrošinājuma piemērošanai, bet tikai tāds apstāklis, kas tiesnesim, kā neieinteresētajai pusei to izvērtējot, varētu būt pamats sprieduma izpildes apgrūtināšanai.

Šādi apstākļi var būt gan atkarīgi, gan arī neatkarīgi no atbildētāja gribas. Tā secināms, jo CPL neparedz citus kritērijus apstākļu izvērtēšanai, kā tikai šo apstākļu iespējamo ietekmi uz iespējama sprieduma izpildi nākotnē. Tādējādi šādi apstākļi, kas var būt pamats nodrošinājuma piemērošanai, var būt arī CPL 139. panta pirmajā daļā

⁶ Latvijas Civilprocesa kodekss : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. gads.

minētie (piemēram, parādnieks, izvairoties no saistības izpildes, izved vai atsavina savu mantu).

Tāpat, kā jau minēts, šie apstākļi var būt tādi, kas nav atkarīgi no atbildētāja gribas (piemēram, pēkšņi atbildētāja zaudējumi). Tomēr nav svarīgi, kāds raksturs piemīt šiem apstākļiem un no kā gribas tie ir vai nav atkarīgi, un vai liecina par atbildētāja negodprātību (teorētiski atbildētājs var būt negodprātīgs, bet viņa mantiskais stāvoklis var neradīt šaubas par sprieduma izpildes praktisko iespējamību). Svarīgi ir tas, lai šie apstākļi, iespējams, kontekstā ar citiem apstākļiem, dotu pamatu uzskatam, ka sprieduma izpilde lietā šo apstākļu dēļ varētu būt apgrūtināta.

Protams, jāņem vērā, ka tiesnesim sniegtā prasītāja informācija ir vienpusēja. Proti, tā kā prasības piemērošanas jautājums ne tikai netiek izskatīts tiesas sēdē, bet tiek arī izskatīts paātrinātā kārtībā (CPL 140. panta pirmā daļa, kuras noteikums analogijas ceļā būtu piemērojams arī tad, ja pieteikumu par nodrošinājuma piemērošanu iesniedz jau ierosinātas lietas ietvaros), attiecībā uz prasības nodrošinājuma piemērošanu tieši tā piemērošanas stadijā nedarbojas pušu līdztiesības (CPL 9. pants) un sacīkstes princips (CPL 10. pants).

Likumdevējs šajā procesa stadijā prasītāja interesi panākt nodrošinājuma piemērošanu, tas ir, drošību par sprieduma izpildes iespējamību nākotnē, atzīst par svarīgāku nekā atbildētāja interesi uz līdztiesību šajā procesa stadijā. Šāda pieeja atzīstama par pamatotu, jo prasītāja uzsāktā tiesību aizsardzība civilprocesuālā kārtībā prasa laiku, kura gaitā parādnieks var noslēpt vai atsavināt savu mantu, tādējādi, faktiski padarot neiespējamu vērst piedziņu uz šo mantu.

Tāpēc šādos apstākļos nevar prasīt, lai tiesneša vērtējums par nodrošinājuma piemērošanu vai nepiemērošanu būtu izteikts absolūtās kategorijās. Tātad nevar prasīt, lai apstākļi, kurus tiesnesis ir konstatējis, pilnīgi noteikti varētu apgrūtināt sprieduma izpildi. Tāpēc arī CPL 137. panta pirmajā daļā ir lietots vārds "varētu", lai raksturotu iespējamo sprieduma izpildi. Vienlaikus, pat neievērojot, ka prasītāja sniegtā informācija ir vienpusēja, nav arī iespējams precīzi zināt, ka viens vai otrs apstākļi pilnīgi noteikti nākotnē apgrūtinās sprieduma izpildi.

Tomēr šī relativitāte nekādā ziņā neatbrīvo tiesību normas piemērotāju no pienākuma izvērtēt apstākļus (gan publiski pieejamos, piemēram, dažādos publiskajos reģistros ierakstīto informāciju, atbildētāja labo vai, gluži pretēji, slikto slavu, gan arī prasītāja sniegto informāciju), kas varētu būt pamats nodrošinājuma piemērošanai.

Gluži pretēji - šī relativitāte daļēji pat uzliek normas piemērotājam pienākumu būt skrupulozam un kritiskam iespējamā nodrošinājuma pamata izvērtēšanas gaitā.⁷

Izskatot vairākas lietas dažādās instanču tiesās, varēja novērot, ko tiesa uzskata par pietiekamu, lai atzītu pieteikumu par prasības nodrošināšanu atbilstošu CPL noteiktām prasībām.

Lietā Nr. C24168410⁸, kur prasītājs iesniedza prasības nodrošināšanas pieteikumu, kuru motivēja ar to, ka kopīpašnieks izvairās no atbildības pēc rakstveida brīdinājuma saņemšanas un turpina prettiesiskas rīcības, padarot neiespējamu prasītājas interešu aizsardzību un tiesas spriedumu izpildi nākotnē. Ogres rajona tiesas tiesneša 2010. gada 15. decembra lēmumu pieteikumu noraidīja, pamatojot to, ka atbildētāja izvairīšanās no saistību izpildes, nevēlēšanās meklēt strīda risinājumus un prettiesiskās rīcības turpināšana, tādējādi padarot prasītājas interešu aizsardzību tiesā un tiesas sprieduma izpildi nākotnē par neiespējamiem, nav pamats prasības nodrošināšanai, jo saistību neizpilde nerada šādu pamatu. Vēl tiesa norādīja, ka labprātīga saistību neizpildīšana, nebūt neaplicina iespējamā sprieduma izpildes neiespējamību. Prasītājs iesniedza blakus sūdzību ar kuru pārsūdzēja minēto lēmumu, pamatojot to ar CPL 137. panta noteikumiem, likums neuzliek par pienākumu iesniegt pierādījumus par apstākļiem, kas var padarīt par neiespējamu vai apgrūtināt iespējamā sprieduma izpildi, un pieteicēja šaubas par sprieduma izpildi ir pietiekams pamats prasības nodrošināšanai. Civillietu tiesu kolēģija noraidīja blakus sūdzību, pamatojot to, ka saskaņā ar CPL 137. pantu lēmumu par prasības nodrošināšanu var pieņemt pēc prasītāja motivēta pieteikuma, līdz ar to lai pārbaudītu vai pastāv likumā noteiktie prasības nodrošināšanas priekšnosacījumi, ir jāpārliedz, vai pieteikuma motīvi ir apstiprināti ar pierādījumiem, kā arī vai tie motīvi, kas ir apstiprināti ar pierādījumiem, rada pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā var kļūt apgrūtināta vai neiespējama. Izteiktām šaubām ir jābūt balstītām uz pierādījumiem, lai to pamatotību vai nepamatotību, varētu vērtēt tiesa.

Lietā Nr. C30724910⁹, kur Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija izskatīja lietu par blakus sūdzību par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmumu. Prasības pieteikumā tika ietverts arī pieteikums par prasības

⁷Briedis Edgars. *Par prasības nodrošinājuma pamatu*. Jurista vārds 2008. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=174202> (aplūkots 2011. gada 13. maijā).

⁸Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2010. gada 15. decembra lēmums lietā Nr.C24168410.

Nav publicēta.

⁹Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2010. gada 17. decembra spriedums lietā Nr.C30724910.

Nav publicēta.

nodrošināšanu, kurā norādīts, ka atbildētājs saistību izpildes termiņš, kas izriet no savstarpēji noslēgtā, līguma jau ir iestājies, tomēr atbildētājs savas uzņemtās saistības nav izpildījis, kā arī nav iesniedzis pretenzijas par prasītāja veiktajiem darbiem. Atbildētājam vairākkārtīgi ir sūtītas vēstules par nepieciešamību izpildīt saistības. Viņš apzināti kavē maksājumu saistību un izvairās no līguma izpildes. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnese lēmumu par prasības nodrošināšanu noraidīja, pamatojot, ka apstākļi, ka atbildētājs kavē rēķinu samaksu, liecina par atbildētāja attieksmi pret pušu saistībām par to, ka starp lietas dalībniekiem pastāv strīds par saistību izpildi, kas vērtējams, skatot lietu pēc būtības. Tāpat tiesnese atzinusi, ka ne ar ko nav pamatota prasītāja izteiktā varbūtība, ka atbildētājs varētu uzsākt ļaunprātīgu atbrīvošanos no savas mantas. Pirmās instances tiesas tiesnese uzskatīja, ka prasītāja argumenti var būt par pamatu prasības celšanai tiesā, nevis par pamatu prasības nodrošināšanai. Prasītājs iesniedza blakus sūdzību Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijā, kura atzina, ka pirmās instances tiesas tiesneses lēmums atceļams, jo vadoties no prasītāja norādītajiem apstākļiem, ka atbildētājs ilgstoši neveic savu saistību izpildi, izvairās no piestādīto rēķinu samaksas, sniedzis tikai formālas atbildes uz prasītāja pretenzijām, rodas pamatotas šaubas par atbildētāja godprātību un ir pamats secināt, ka sprieduma izpilde varētu būt apgrūtināta vai neiespējama un tāpēc ir piemērojams prasības nodrošinājums. Rīgas apgabaltiesas Civillietu kolēģija apmierināja prasītāja blakus sūdzību.

Savukārt, ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2011. gada 10. marta lēmumu lietā Nr. C28276011¹⁰ noraidīta blakus sūdzība, par aizdevuma pirmstermiņa atmaksāšanas saistības atzīšanu par nepamatotu un atbrīvošanu no šīs saistības izpildes atstājot spēkā Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas lēmumu. Pārbaudot lietas materiālus un apsverot blakus sūdzībā norādītos argumentus tiesa secina, ka pieteikumā par prasības nodrošināšanu ir norādīts viedoklis no tiesu prakses apkopojuma, taču viedoklis ir norādīts atrauti no konteksta un nevar būt tiesai saistošs, jo tas nav ietverts apkopojuma secinājumos, kuros ir rekomendēts izmantot, bet izmantots aprakstošajā daļā, pie tam ilustrējot tiesu praksi. Jautājumu par prasības nodrošināšanu nevar izlemt, pamatojoties vienīgi uz prasītāja uzskatu par nepieciešamību nodrošināt prasību. Tiesa nevar atstāt bez ievērības prasības pieteikumā norādītos apstākļus, prasības formālo juridisko pamatojumu un lietas

¹⁰ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 10. marta lēmums lietā Nr. C28276011. Nav publicēts.

materiālus, kas arī rada priekšstatu par varbūtēju sprieduma izpildes iespējamo apdraudējumu. Pirmās instances tiesa pieteikumu noraidījusi, jo nav saskatījusi nepieciešamību nodrošināt prasību. Civillietu tiesu kolēģija atzīst, ka pārsūdzētajā lēmumā izteiktie secinājumi atbilst prasības pieteikuma saturam, iesniegtajiem pierādījumiem un Civilprocesa likuma 137. pantam. Pirmās instances tiesa, pamatoti nav saskatījusi nepieciešamību nodrošināt prasību par aizdevuma pirmstermiņa atmaksāšanas saistības atzīšanu par nepamatotu. Ar Rīgas rajona tiesas lēmumu apmierināts nekustamā īpašuma pārdošanu labprātīgā izsolē. Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā, ko regulē Civilprocesa likuma 49. nodaļa. Minētas nodaļas 397. pants nosaka, ka pieteikumu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē izskata tiesnesis un pārliecinājies, ka ir ievērotas šā panta otrās daļas prasības, pieņem lēmumu atļaut pārdošanu izsolē, kā tas ir noticis arī šajā gadījumā. Lēmums par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē nav pārsūdzams, līdz ar to nevar tikt revidēts, ceļot prasību atzīt par nepamatotu iesniegto prasījumu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā un atbrīvot parādnieku no saistību izpildes. Ja attiecībā uz iepriekš minētā pieteikuma izskatīšanu ir pieļauti būtiski materiālo vai procesuālie normu pārkāpumi, Civilprocesa likuma 484. pants paredz iespēju lūgt iesniegt protestu par pieņemto lēmumu. Līdz ar to nav pamatots blakus sūdzības iesniedzēja arguments, ka pirmās instances tiesa šauri esot tulkojusi un vērtējusi iesniegto prasību, atzīstot, ka prasītāji nav iesnieguši prasību, ar kuru tiktu apstrīdētas atbildētājas tiesības pārdot nekustamo īpašumu labprātīgā izsolē, jo darījums, ka pamatā pieteikuma iesniegšanai par pārdošanu izsolē, prasītāji nav apstrīdējuši.

Kā var redzēt no augstāk minētajām tiesu lēmumiem, tad tiesu prakse par nodrošināšanas pamatu neveidojas vienveidīga, katra no tiesām pēc sava ieskata interpretē CPL 137. pantu. Ko viena tiesa uzskatīja par pietiekamu pamatu, tad otra nē, līdz ar to prasītājam, nav noteiktas vadlīnijas pēc kurām vadīties, motivējot savu pieteikumu prasības nodrošināšanai. Manuprāt, lai izvairītos no situācijas, kad tiesa vienā gadījumā apmierina prasības nodrošināšanu, bet otrā nē, tad vajadzētu izveidot vienveidīgu tiesu praksi. Lai to panāktu, vajag veidot tiesu prakses apkopojumus par konkrētām tēmām un situācijām, lai, pieņemot lēmumu par prasības nodrošināšanu, būtu ar ko salīdzināt. Vēl viens atrisinājums šādai situācijai varētu būt tiesnešu patstāvīgi semināri, kur apspriež tēmas, kurās nav panākta vienveidīga tiesu prakse.

2. Prasības nodrošināšanas līdzekļi

Prasības nodrošināšanas līdzekļi ir minēti CPL 138. panta pirmajā daļā, kopā tie ir septiņi – 1. atbildētājam piederošas kustamas mantas un skaidras naudas apķīlāšana – šo nodrošinājuma veidu piemēro tiesa pēc prasītāja lūguma, lai atbildētājs nevarētu brīvi rīkoties ar viņam piederošo mantu¹¹, 2. aizlieguma atzīmes ierakstīšana attiecīgās kustamas mantas reģistrā vai citā publiskā reģistrā – šis prasības nodrošināšanas līdzeklis liedz brīvi rīkoties ar mantu, 3. prasības nodrošināšanas atzīmes ierakstīšana zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā – arī liedz brīvi rīkoties ar mantu, 4. kuģa arests - nozīmē jebkuru kuģa aizturēšanu vai tā pārvietošanas aizliegumu saskaņā ar tiesas lēmumu, lai nodrošinātu jūras prasību.¹², 5. aizliegums atbildētājam veikt noteiktas darbības – tiesa aizliedz atbildētājam veikt darbības, kas varētu traucēt sprieduma izpildei, 6. to maksājumu apķīlāšana, kuri pienākas no trešajām personām, tajā skaitā naudas līdzekļi kredītiestādēs un citās finanšu institūcijās – atbildētājs nevar brīvi rīkoties ar saviem naudas līdzekļiem, 7. izpildu darbības atlikšana (arī aizliegums tiesu izpildītājam nodot naudu vai mantu piedzinējam vai parādniekam vai mantas pārdošanas apturēšana). Šā pantā pirmajā daļā dotais prasības nodrošinājuma līdzekļu uzskaitījums ir pilnīgs, tas nozīmē, ka nav citi līdzekļi prasības nodrošināšanai likumā nav paredzēti. Jāņem vērā, ka prasības nodrošinājuma līdzekļus var izvēlēties un piemērot tikai tad, ja pietiekami skaidri zināms, ka atbildētājam ir īpašuma tiesības (var būt arī nomas, īres, ķīlas u.tml. tiesības, kam ir mantiska vērtība) uz prasītāja norādīto mantu vai naudas līdzekļiem, kā arī – kur šī manta atrodas, kas tā par mantu utt.¹³

Civilprocesa likums paredz to, ka drīkst piemērot vienlaikus vairākus prasības nodrošināšanas līdzekļus, šeit nedrīkst kļūdīties ar to, ka apmierinot spriedumu par prasības nodrošināšanu, lēmuma norādītā summu, līdz kurai sniedzas nodrošinājums, nedrīkst būt lielāka par prasības summu. Ja tiesa nodrošinās prasību ar aizlieguma atzīmes ierakstīšanu attiecīgās kustamas mantas reģistrā vai citā publiskā reģistrā, lēmumā norāda, kāda veida aizliegums ierakstāms, tas ir nepieciešams, lai

¹¹ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: E. Pipiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1933, 513 lpp.

¹² Par 1999.gada Starptautisko konvenciju par kuģu arestu. LR likums. Latvijas Vēstnesis 2001. gada 26. oktobris.

¹³ Civilprocesa likuma komentāri / Autoru kolekt. ; K.Torgāna visp.zin.red. - 3.papild.izd. - Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 229.lpp.

nodrošinātu prasību, kuras nolūks ir nodibināt lietisku apgrūtinājumu nekustamai mantai vai lai atņemtu īpašniekam iespēju apgrūtināt vai atsavināt īpašumu.

Ja prasības priekšmets ir īpašuma tiesība uz kustamu mantu vai nekustamo īpašumu vai prasība vērsta uz tiesības nostiprinājuma izdarīšanu, prasības nodrošinājums izdarāms, apķīlājot strīdā esošo kustamo mantu vai ierakstot zemesgrāmatā attiecīgā nekustamā īpašuma nodalījumā aizlieguma atzīmi. Šo nodrošinājuma veidu tiesa piemēro uz prasītāja lūguma, lai atbildētājs nevarētu brīvi rīkoties ar viņam piederošo kustamo mantu.

Attiecībā uz nepieciešamību pieteikumā norādīt precīzu prasības nodrošinājuma līdzekli tiesu prakse ir tāda, ka tikai kā izņēmumu var minēt gadījumus, kad pieteicējs neprecīzi norāda šo nodrošinājuma līdzekli. Jāatzīmē, ka gadījumos, kad pieteikumā norādītais prasības nodrošinājuma līdzeklis neatbilst CPL 138. pantā noteiktajam, tiesai tomēr nebūtu pamata šajā gadījumā noraidīt pieteikumu formālu iemeslu dēļ.

Dažāda prakse ir jautājumā par piemēroto prasības nodrošinājuma līdzekļu apmēru. Kaut arī likums strikti nosaka, ka prasības nodrošinājums piemērojams prasības summas apmērā, praksē ir sastopami gadījumi, kad prasības nodrošināšana tiek piemērota dubultā apmērā (naudas izteiksmē), jo, izpildot lēmumu par prasības nodrošināšanu, kurā kā nodrošinājuma līdzeklis ir noteikta ķīlas tiesības atzīme nekustamajam īpašumam un kustamas mantas apķīlāšana, katrs no nodrošinājuma līdzekļiem ir piemērots prasības summas apmērā. Tādā gadījumā otrās instances tiesai ir pamats atcelt lēmumu daļā par viena nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu un šajā daļā, izlemjot jautājumu pēc būtības, pieteikumu noraidīt.¹⁴

Piemērojamiem prasības nodrošinājuma līdzekļiem ir loģiski jāizriet no pamatojuma, kāpēc prasības nodrošinājums vispār ir nepieciešams un pieļaujams; lēmumam ir jābūt pamatotam, kāpēc ir piemērojami tieši attiecīgie prasības nodrošinājuma līdzekļi, kā arī lēmumā ir jābūt izskaidrotam, kā attiecīgie prasības nodrošinājuma līdzekļi palīdzēs nodrošināt sprieduma izpildi.¹⁵

¹⁴Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta un Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojums. *Apelācijas un kasācijas instances tiesu prakse blakus sūdzību izskatīšanā par tiesu lēmumiem*. Jurista vārds 2007. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=159757> (aplūkots 2011. gada 9. maijā)

¹⁵Jarkina Viktorija. *Prasības nodrošinājuma pamats un nepieciešamie grozījumi Civilprocesa likumā*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=203124> (aplūkots 2011. gada 16. maijā)

Piemērojot prasības nodrošinājuma līdzekļus, tiesa vadās no konkrētas lietas apstākļiem un pieņem tādu lēmumu, kas varētu aizsargāt prasītāja intereses. Tā, piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts izskatot lietu Lieta Nr. SKC - 951/2011¹⁶, atstāja negrozītu Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas lēmumu par prasības nodrošināšanu, kur nodrošinājuma līdzeklis bija kustamas mantas, kā arī naudas līdzekļu, kas atrodas arī kredītiestādēs, apķīlāšana. Šeit tiek piemērot divi prasības nodrošināšanas līdzekļi, kas ir noteikti CPL 138. panta pirmās daļas 1. un 6. punktā.

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa izskatot lietu Nr. 3-12/295/4-2011¹⁷, piemēroja, prasības nodrošinājuma līdzekļus, kas ir minēti CPL 138. panta pirmās daļas 3. daļā – prasības nodrošinājuma atzīmes ieraksts zemesgrāmatas reģistrā.

Interesants bija Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums lietā Nr. 3-12/21/9 2010.gada¹⁸, kas nav pārsūdzams, ar kuru daļēji apmierināts prasības nodrošinājums pirms prasības celšanas, piemērojot dažādus nodrošinājuma veidus. Tika ierakstīts zemesgrāmatā ķīlas tiesības atzīme uz piederošajiem nekustamajiem īpašumiem, apķīlātas kapitāldaļas, ierakstot Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistra Komercreģistrā aizlieguma atzīmi, nosakot veikt jebkādā veidā kapitāla daļu atsavināšanu, pārreģistrāciju, jebkādā veidā kapitāla daļu ieķīlāšanu, kapitāla daļu apgrūtināšanu ar lietu tiesībām, jebkādā veidā izmantot un rīkoties ar kapitāla daļām, lēmumā noteikts arī termiņš prasības pieteikuma iesniegšanai. Prasības pieteikumā iespējama prasītājs Rīgas apgabaltsē iesniedza pieteikumu pret iespējamiem atbildētājiem par prasības nodrošināšanu prasības celšanas, norādot, ka iespējama prasītājs ir iesniedzis finanšu līzings finansējumu sabiedrībai ar ierobežotu atbildību, noslēdzot finanšu līzings līgumus. Finanšu līzings līguma saistības ir pastiprinātas ar galvojuma līgumiem ar diviem galvniekiem, kuri galvojuši par parādu samaksu kā pats galvenais parādnieks. Saskaņā ar vispārējiem noteikumiem, līzings devējam ir tiesības pirms termiņa izbeigt no līguma izrietošās attiecības un pieprasīt no līzings ņēmēja līgumsoda samaksu, ja līzings ņēmējs nepilda savas maksāšanas saistības. Tā

¹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 6.aprīļa lēmums lietā Nr. SKC-951/2011.. Publicēts - <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2011/skc-951-2011.pdf> (aplūkots 2011. gada 11. maijā).

¹⁷ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 7. februāra lēmums lietā Nr. 3-12/295/4-2011. Nav publicēts.

¹⁸ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010. gada 16. novembra lēmums lietā Nr. 3-12/21/9. Nav publicēts.

kā galvenais parādnieks neveica maksājumus, tika nosūtīts paziņojums nodot līzinga priekšmetus valdījumā iespējamajam prasītājam. Pārdomu pilns ir paziņojums šai lietā, ko saņēma iespējamais prasītājs, ka līzinga priekšmeti ir nozagti, par ko ierosināts kriminālprocess. Tā kā ja līzinga priekšmets nozagts, līzinga ņēmēja pienākums ir samaksāt pilnu līzinga priekšmeta vērtību, tas ir nenomaksāto līzinga maksājuma summu. Galvojuma līguma laikā galvinieki apņēmās minētā līguma darbības laikā nepārdot un citādi neatsavināt sev piederošos īpašumus. Tomēr iespējamie atbildētāji, iespējamo prasītāju neinformējot, ir atsavinājuši visu savu neieķīlāto mantu un veikuši citas darbības, lai samazinātu sev piederošās mantas (kapitālu daļas un akciju) vērtību, lai gan nav veikuši parāda samaksu saskaņā ar galvojuma līgumu. Veiktās darbības ir pietiekošs pamats, kas liecina par to, ka sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta un iespējamie atbildētāji nav godprātīgi. Iespējamie atbildētāji ir atsavinājuši sev piederošās kapitāla daļas, atsavinājuši piederošās prasījuma tiesības, palielinājuši pamatkapitālu Lūgums nodrošināt prasību iesniegts pamatojoties uz Civilprocesa likuma 137. panta pirmo daļu, 138.panta pirmo, otro un piekto daļu, 139.panta pirmo un otro daļu, lūdzot tiesu aizliegt:

1. jebkādā veidā kapitāla daļu atsavināšanu/ pārreģistrāciju,
2. jebkādā veidā kapitāla daļu ieķīlāšanu,
3. kapitāla daļu apgrūtināšanu ar lietu tiesībām,
4. jebkādā veidā izmantot un rīkoties ar kapitāla daļām, tajā skaitā, bet ne tikai izmantot no kapitāla daļām izrietošās balsstiesības, nodrošināt prasību apķīlājot piederošās akcijas un kapitāldaļas ierakstot aizliegumu LR Uzņēmumu reģistra Komercreģistrā.

Pieteikums apmierināts daļēji, pieteikuma daļā par aizlieguma noteikšanu iespējamiem atbildētājiem izmantot no kapitāla daļām izrietošās balsstiesības apmierināšanai nav pamata, jo šāda aizlieguma noteikšana neatbilst iespējamai prasībai.

Viens no visvairāk piemērotākajiem drošības līdzekļiem ir atbildētājam piederošās kustamās mantas un skaidrās naudas apķīlāšana vai aizlieguma atzīmes ierakstīšana attiecīgās kustamās mantas reģistrā vai citā publiskā reģistrā, vai prasības nodrošināšanas atzīmes ierakstīšana zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā. Pētot tiesu praksi, lielākoties nācās saskarties ar šiem prasības nodrošinājuma līdzekļiem. Neatradu nevienu tiesas spriedumu, kurā kā prasības nodrošinājuma līdzeklis būtu piemērojams kuģa arests. Tiesai noteikt nodrošinājuma līdzekli nav grūti, jo tas izriet

no pašas prasības, līdz ar to tiesu praksē nav notikušas nekādas domstarpības. Augstāk pieminētās tiesu prakses ievietoju darbā, lai veiksmīgāk varētu novērtēt, ko tiesa ņem vērā piemērojot līdzekļus.

3. Prasības nodrošināšana pirms prasības celšanas

Saskaņā ar CPL 139. panta pirmo daļu iespējamam prasītājam ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas apliecina viņa tiesību pēc saistības un nepieciešamību nodrošināt prasību. Tāpat CPL 139. panta pirmajā daļā netieši ir norādīti sprieduma izpildes apgrūtinājuma vai neiespējamības skaidrojumi, proti, parādnieks izved vai atsavina savu mantu, atstāj dzīvesvietu, neinformējot kreditoru, vai veic citas darbības, kas liecina, ka viņš nav godprātīgs. Rezultātā, pēc CPL regulējuma, iespējamais atbildētājs bauda lielāku tiesas aizsardzību nekā atbildētājs celtajā prasībā, jo tiesai, pieņemot lēmumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, ir likumā uzliktais pienākums vērtēt ne tikai prasības tiesību esamību, bet arī prasības pamatotību.¹⁹

CPL 139. pants sākas ar vārdiem – iespējamais prasītājs var lūgt nodrošināt prasību pirms celšanas tās celšanas un pat pirms saistību termiņa iestāšanās – no šī ir jāsecina, ka lūgumu par prasības nodrošinājumu tiesā var iesniegt likumā noteiktajos gadījumos arī tad, ja vēl nav prasības tiesības. Citiem vārdiem sakot, domāta iespējamā prasītāja “iespējamās” prasības tiesības esamība. Jāatgādina, ka prasības pamats ir apstākļi, kas apliecina, ka uzņemtās (nodibinātās) saistības nav izpildītas. Tā, piemēram, noslēgtais naudas aizdevuma līgums pats par sevi vēl nedod tiesības celt prasību par piedziņu. Šīs tiesības (prasības pamats) radīsies līdz brīdim, kad noteiktajā termiņa nauda netiks atdota. Taču, kā zināms, ne visām saistībām ir noteikts konkrēts izpildes termiņš, tomēr, izlemjot jautājumu par prasības nodrošināšanas iespējamību pirms prasības celšanas šādās saistībās, vispirms jāvērtē parādnieka rīcības godprātība. Tiesa var arī uzlikt par pienākumu precizēt saistības izpildes termiņu.²⁰

¹⁹ Jarkina Viktorija. *Prasības nodrošinājuma pamats un nepieciešamie grozījumi Civilprocesa likumā*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=203124> (aplūkots 2011. gada 16. maijā).

²⁰ Civilprocesa likuma komentāri / Autoru kolekt. ; K.Torgāna visp.zin.red. - 3.papild.izd. - Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 227. lpp.

Kārtība, kāda izlemj pieteikumu par pierādījumu nodrošināšanu pirms prasības celšanas ir noteikts CPL 100. pantā. Lai tiesa vai tiesnesis varētu izlemt par pierādījumu nodrošināšanu, sākumā ir jāizvērtē prasības tiesības esamība un, protams, arī pamatotība. Nodrošinot pierādījumus, tiesai ir jāveic tikai tās darbības, kas norādītas šajā pantā, tas nozīmē, ja tiesai nav jārisina jautājumu par pierādījumu pietiekamību, kā arī jānovērtē pierādījumi.

Panta pirmajā daļā norādīts, ka pierādījumus nodrošina tiesa vai tiesnesis. Latvijā darbojas triju instanču tiesas. Nekādā gadījumā pierādījumu nodrošināšana neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē. Apelācijas instances tiesa var nodrošināt pierādījumus CPL 101. panta kārtībā, bet ne CPL 100. pantā norādītajos gadījumos, jo tā vienmēr izskata jau ierosinātas lietas, kuras pie tam jau izspriestas pirmās instances tiesā pēc būtības. Līdz ar to pierādījumus pirms civillietas ierosināšanas var nodrošināt tikai un vienīgi pirmās instances tiesa, kuras sastāvu vienmēr veido viens tiesnesis. Turklāt, ir jāņem vērā, ka saskaņā ar CPL 98. panta trešo daļu pierādījumu nodrošināšana pirms lietas ierosināšanas piekrīt rajona (pilsētas) tiesai, kuras darbības teritorijā atrodas nodrošināmā pierādījuma avots. Līdz ar to apgabaltiesa kā pirmās instances tiesa pierādījumus nenodrošina pirms lietas ierosināšanas, kaut arī šī lieta piekritīs tās izskatīšanai.²¹

Par tiesneša lēmumu atteikties pieņemt pieteikumu par pierādījumu nodrošināšanu vai CPL 100. panta trešajā daļā minēto lēmumu var iesniegt blakus sūdzību. Ja lēmums par pierādījumu nodrošināšanu pieņemts bez lietas dalībnieka klātbūtnes, termiņu blakus sūdzības iesniegšanai skaita no lēmuma izsniegšanas vai nosūtīšanas dienas. Līdz ar to prasītājs var iesniegt blakus sūdzību ja ir saņemts atteikums no tiesneša par pierādījumu nodrošināšanu vai tiesneša lēmumu, kad neatliekamā gadījumā pierādījumi nav nodrošināti.

Protams, likumdevējs ir padomājis arī par to, ja pieteikumu par pierādījumu nodrošinājumu apmierinās, bet sakarā ar to, atbildētājam radīsies zaudējumi. Tad tiesnesis var pieprasīt, lai iespējamais prasītājs iemaksā noteiktu naudas summu tiesu izpildītāju depozīta kontā vai sniedz līdzvērtīgas garantijas, lai nodrošinātu iespējamo zaudējumu segšanu.

²¹ Civilprocesa likuma komentāri / Autoru kolekt. ; K.Torgāna visp.zin.red. - 3.papild.izd. - Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 188. lpp.

Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa izskatot lietu Nr. 3-12/0302/11²², kur prasītājs iesniedza pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas pret atbildētāju. Prasītājs lūdza tiesu nodrošināt prasību pirms prasības celšanas, ierakstot prasības nodrošinājuma aizliegumu atzīmi par 1/2 dzīvokļa īpašuma Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā, kas ir reģistrēts uz atbildētāja sievas vārda, īpašums ir laulāto kopmanta. Pamatoja savu prasību ar to, ka atbildētāj nav atdevis aizdevumu, kuram jau ir iestājies izpildes termiņš un prasītājam ir informācija no kaimiņiem un neoficiāliem avotiem, ka atbildētājs gatavojas noslēgt laulības līgumu par visas mantas šķirtību, līdz ar to atbildētāja rīcība nav godprātīga un tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, jo atbildētājam nebūs vairs līdzekļu. Tiesa pārbaidījusi pieteikumu un tam pievienotos materiālus, noraidīja pieteikumu par prasības nodrošināšanu, pamatojot to, ka lietā nav iesniegti pierādījumi, ka atbildētājs izvairās no saistību izpildes vai atsavina savu mantu. Apstāklis, ka atbildētājs nav atbildējis uz sūtījumiem Pirmstiesas brīdinājumiem un nav samaksājis parādu, dod prasītājam tiesības celt prasību par parāda piedziņu, bet tas nav pamats prasības nodrošināšanai. Ņemot vērā to, ka prasības nodrošināšanai iespējama tikai pret atbildētāju, kā arī to, ka lietai nav pievienoti pierādījumi tam, ka atbildētāja sievai pieder kāds nekustamais īpašums, tiesai nav pamata, nodrošināt prasību pirms tās celšanas tiesā, ierakstot aizlieguma atzīmi.

Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas izskatot lietu Nr. 3-12/0827/11²³ par prasītāja pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas. Prasītājs lūdza tiesai nodrošināt prasību, apķīlājot atbildētāja kustamo mantu un skaidras naudas līdzekļus, kā arī maksājumus, kuri pienākas no trešajām personām, tajā skaitā naudas līdzekļus no kredītiestādēm. Pamatoja savu pieteikumu ar to, ka nav samaksāts laicīgi par pakalpojumu un prasītājs bija iesniedzis tiesā pieteikumu par saistību izpildi brīdinājuma kārtībā, bet pieteikums atstāts bez izskatīšanas, jo atbildētājs nebija sasniedzams. Atbildētāja nav atrodama savā juridiskajā adresē, tās valdes locekļi nav sazvanāmi, uz atbildētāja mantu ir reģistrēta komercķīla, līdz ar to minētais liecina par sprieduma izpilde var būt apgrūtināta vai neiespējama. Tiesnese, pārbaudījusi pieteikumu un tam pievienotos dokumentus, atzina, ka pieteikums ir apmierināms. Pamatojot, to, ka atbilsts CPL 139. pantam un 496. panta pirmajai daļai,

²² Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011. gada 10. februāra lēmums lietā Nr. 3-12/0302/11. Nav publicēts.

²³ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011. gada 4. aprīļa lēmums lietā Nr. 3-12/0827/11. Nav publicēts.

kas nosaka, ka pēc iespējamā prasītāja pieteikuma tiesai pēc parādnieka vai viņa mantas atrašanās vietas CPL 139. pantā noteiktajā kārtībā var nodrošināt prasību. Izvērtējot minētos argumentus, secināja, ka ir mantiska rakstura prasība. Ņemot vērā minēto, tiesnese uzskata, ka prasība pirms tās celšanas tiesā ir nodrošināta, piemērojot CPL 138. panta pirmās daļas 1. un 6. punktā paredzētos prasības nodrošināšanas līdzekļus, proti, apķīlājot atbildētājas kustamo mantu un skaidras naudas līdzekļus, kā arī maksājumus, kuri parādniecei pienākas no trešajām personām, tajā skaitā naudas līdzekļus kredītiestādēs.

Savukārt, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnese 2011. gada 17. februāra lēmumā lietā Nr. 3-1/0374/3²⁴ noraidīja pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas prasības summas apmērā. Lēmumu var pārsūdzēt 10 dienu laikā Rīgas apgabaltiesā, iesniedzot blakus sūdzību. 2011. gada 16. februārī tiesā saņemts pieteikums par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas prasības summas apmērā. Pieteikumā norādīts, ka klients noslēdza pirkuma līgumu, ar ko nosaka, ka klientam ir jānorēķinās par degvielu 10 dienu laikā no degvielas partijas saņemšanas brīža. Pirkuma līguma darbības laikā nav veikusi samaksu par 2008. gadā saņemto degvielu pēc pavadzīmes. Par parāda esamību nosūtīja paziņojumu ar atgādinājumu veikt samaksu pēc pavadzīmē norādītās summas. Pēc atgādinājuma nosūtīšanas netika saņemta parāda summas samaksa, kā arī no atbildētāja puses netika iesniegti nekādi pamatoti iebildumi. Pēc tam nosūtīja brīdinājumu par maksātnespējas pieteikumu ar atkārtotu atgādinājumu veikt pavadzīmes atlikušās summas samaksu. Pēc brīdinājuma nosūtīšanas klients veica divus maksājumus, bet netika saņemta pilna parāda summas atmaksa. 2010. gadā nosūtīja atkārtotus paziņojumus ar atgādinājumu veikt parāda summas atmaksu. Parāda summas samaksa, kā arī atbildētāja puses netika iesniegti nekādi pamatoti iebildumi. Prasītājs no atbildētāja parādu nav saņēmis līdz pat prasības pieteikuma iesniegšanas dienai. Prasītājs gatavojas iesniegt pieteikumu tiesā par parāda piedziņu. Līdzšinējā atbildētāja rīcība liecina par negodprātīgu rīcību, jo jau vairāk kā 2 gadus atbildētājs izvairās no saistību izpildes, turklāt, saskaņā ar publiski pieejamiem datiem atbildētājam ir vairāki parādi, kurus viņš nemaksā. Pārbaudot pieteikumu un tam pievienotos dokumentus, tiesa pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas noraidāms kā nepamatots sekojošu apsvērumu dēļ. Saskaņā ar Civilprocesa

²⁴ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 17. februāra lēmums lietā Nr. 3-1/0374/3. Nav publicēts.

likuma 137. panta pirmo daļu, ja ir pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, tiesa vai tiesnesis pēc prasītāja motivēta lūguma var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu. Civilprocesa likuma 139. panta pirmā daļa nosaka, ka iespējamais prasītājs var lūgt nodrošināt prasību pirms tās celšanas tiesā, ja parādnieka veiktās darbības liecina par negodprātīgu rīcību. Pierādījumi, ka iespējamais atbildētājs izved vai atsavina mantu savu mantu, atstāj dzīvesvietu, maina juridisko adresi, neinformējot kreditoru, vai veic citas darbības, kas liecina, ka viņš nav godprātīgs, pieteikumam nav pievienoti. Līdz ar to tiesai nav pamata uzskatīt, ka iespējamais atbildētājs rīkojas negodprātīgi vai atsavina savu īpašumu nolūkā izvairīties no savu saistību izpildes, kas būtu par pamatu prasības nodrošinājuma pieņemšanai. Tiesa uzskata, ka saistību neizpilde noteiktā termiņā un apmēra pati par sevi nevar būt par pierādījumu atbildētāja negodprātībai vai apgalvojumam, ka iespējamā sprieduma izpilde lietā var būt apgrūtināta vai neiespējama. Pieteicējs ir iesniedzis tiesā pierādījumus, kas apliecina viņa tiesību pēc saistības, taču nav iesniedzi pierādījumus, kas liecinātu par nepieciešamību nodrošināt prasību saskaņā ar Civilprocesa likuma 139. panta pirmās daļas nosacījumiem. Šai tiesas pieteikumā prasītājs nav pietiekoši pierādījis atbildētāja negodprātīgo rīcību, kas ir nepieciešama, lai varētu apmierināt lūgumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas.

No augstāk minētajiem tiesu lēmumiem izriet, ka nav noteikti konkrēti pierādījumi, ko tiesa uzskatīs par prasības nodrošinājuma pamatu pirms prasības celšanas tiesā. Prasītājam nav pēc kā vadīties, iesniedzot pierādījumus, jo tiesu prakse nav vienveidīga. Vajag apkopot pēc iespējas vairāk tiesas lēmumus un izdarīt tā, lai ikviens, kam interesē tiesu prakse par konkrētu situāciju, varētu ar to iepazīties. Šobrīd situācija ir tāda, ka ir jāiet uz tiesu arhīvu un jāmeklē pašam tiesas lēmumi, jo lielākā daļa no tiem nav nekur publicēta. Tas noteikti būtu gan tiesas, gan prasītāja interesēs, jo prasītājs zinātu, kādus pierādījumus tiesa uzskata par pamatotiem, bet kādus nē. Tiesai būtu vieglāk pieņemt lēmumus, ja prasītājs iesniegtu pierādījumus, kas attiektos uz konkrēto situāciju, neko lieku nemēģinot pierādīt. Tas ietaupītu prasītāja un tiesas laiku, kas ir ļoti būtisks faktors pie patreizējās lielās tiesu noslogotības.

4. Prasības nodrošinājuma jautājumu izskatīšana

Par prasības nodrošināšanu tiesa vai tiesnesis lemj ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc lietas ierosināšanas, iepriekš nepaziņojot par to atbildētājam un citiem lietas dalībniekiem. Līdz ar to CPL 140. panta pirmajā daļā paredzētais īpašs lēmuma pieņemšanas termiņš, kas objektīvu iemeslu dēļ liedz tiesām pieņemt vispusīgi argumentētu un motivētu lēmumu, lemjot par sprieduma izpildes apgrūtinājuma vai neiespējamības iestāšanās iespējamību, tādējādi netieši ierobežojot tiesu ar prasītāja pieteikumā norādītās motivācijas un pievienoto pierādījumu novērtēšanu. Jānorāda, ka prasītājam saskaņā ar CPL 137. pantu, iesniedzot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, nav pienākuma sniegt tiesai pierādījumus par prasības nodrošināšanas nepieciešamību.²⁵ Apmierinot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, tiesa vai tiesnesis var uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot noteiktu naudas summu tiesu izpildītāja depozīta kontā. Kad CPL 140. pantā tika ieviesta tiesību norma, kas tiesai piešķir tiesības uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot noteiktu naudas summu tiesu izpildītāja depozīta kontā, tika cerēts, ka šī tiesību norma tiks plaši piemērota praksē, atturot prasītājus no kāres apķīlāt atbildētāju mantu apšaubāmās prasībās. Diemžēl praksē ir pierādījies, ka cerības nav attaisnojušās, jo tiesas ļoti reti uzdod prasītājam nodrošināt iespējamus zaudējumus.

Būtu nopietni jāapsver, vai nebūtu jāievieš prakse, kurā, ja vien prasītāju nav pamats atbrīvot no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, prasītājam automātiski būtu uzdodams nodrošināt iespējamus zaudējumus, ko atbildētājam varētu radīt prasības nodrošinājums. Savukārt tiesu izpildītāja depozīta kontā iemaksājamo naudas summu tiesa noteiktu, sabalansējot prasītāja mantisko stāvokli ar visticamākajiem atbildētāja sagaidāmajiem zaudējumiem. Šāds risinājums pavisam noteikti sekmētu prāvnieku procesuālā līdzsvara atjaunošanu. Šāda pieeja tiek atzīta par saprātīgu arī tādā komercietvedības citadelē kā Apvienotā Karaliste. Otra problēma ir tā, ka šobrīd tiesu prakse virzās diskutablā virzienā attiecībā uz laiku, kad tiesa ir tiesīga uzdot prasītājam nodrošināt iespējamus atbildētāja zaudējumus.

²⁵Jarkina Viktorija. *Prasības nodrošinājuma pamats un nepieciešamie grozījumi Civilprocesa likumā*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=203124> (aplūkots 2011. gada 16. maijā).

Izskatās, ka pēc tam, kad tiesa ir nodrošinājusi prasību, neuzdodot prasītājam nodrošināt iespējamus zaudējumus, atbildētājs pēc šāda lēmuma pieņemšanas vairs nevar panākt stāvokli, kad, prasības nodrošinājumam paliekot spēkā, tiesa tomēr uzdod prasītājam nodrošināt iespējamus zaudējumus. Atbildētājam ir vai nu jāpanāk prasības nodrošinājuma atcelšana, vai arī jāturpina tiesāties, prasības nodrošinājumam paliekot spēkā un iespējamajiem atbildētāja zaudējumiem paliekot nenodrošinātiem. Šādi secinājumi izriet no Augstākās tiesas nolēmuma 2007. gada nogalē, kur Augstākā tiesa nolēma, ka jautājums par zaudējumu nodrošināšanu izlemjams tikai vienlaikus ar pašu prasības nodrošināšanu un vēlāk jautājums par zaudējumu nodrošināšanu vairs nevar būt lemjams.

Tiesai ir tiesības uzdot prasītājam nodrošināt iespējamus atbildētāja zaudējumus, vienlaikus atstājot prasības nodrošinājumu spēkā pilnīgi vai kādā tā daļā. Jādomā, ka šādas tiesības tiesai piešķir CPL 140. panta 2. daļa kopsakarā ar CPL 140. panta 5. daļu, jo, ja jau likums piešķir tiesai tiesības pilnībā atcelt lietā piemēroto prasības nodrošinājumu, tad likums vēl jo vairāk piešķir tiesai tiesības pieņemt prasītājam mazāk nelabvēlīgu lēmumu, t. i., atstāt spēkā piemēroto prasības nodrošinājumu, vienlaikus uzdodot prasītājam nodrošināt zaudējumus. Šāda pieeja rietumu tiesību lokā ir pazīstama kā "slēdziens no lielākā uz mazāko", jeb, ja likums piešķir tiesai zināmas tiesības attiecībā uz nozīmīgāku dzīves gadījumu (piemēram, prasības nodrošinājuma pilnīga atcelšana), tad šādas tiesības vēl jo vairāk likums piešķir attiecībā uz mazāk nozīmīgu dzīves gadījumu (piem., prasības nodrošinājuma atstāšana spēkā, vienlaikus uzdodot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas var rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu). Sagaidāms, ka šādas pieejas pretinieki argumentētu, ka civilprocesā kā publisko tiesību nozarē analogija neesot pieļaujama, bet jādomā, ka CPL 5. pants analogijas izmantošanu tomēr neizslēdz.

Katrā gadījumā iepriekš minētais liek domāt, ka šobrīd prasības nodrošināšanas jautājumus tiesas izlemj pārāk vienkāršoti. Prasības apmierināšanas iespējamība parasti netiek izvērtēta, un arī iespējamus atbildētāja zaudējumus prasītājam uzdod nodrošināt visai reti. Dažreiz tiesu praksē ir ticis norādīts, ka atbildētājam noraidītas prasības gadījumā ir tiesības vērsties pret prasītāju ar prasību par nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu un ka tas esot īstais atbildētāja tiesību aizsardzības mehānisms, bet tas ir mazs mierinājums gadījumā, ja prasītājs ir tāds komersants, kuram jau tiesvedības laikā nav nekādas mantas, bet ir lieli parādi, līdz ar to šādam prasītājam nav ko zaudēt. Turklāt atbildētājam netiek atzītas prasības

tiesības pirms prasības noraidīšanas. Nereti negodprātīgi prasītāji, sajūtot risku zaudēt prāvu, vienkārši neierodas uz tiesas sēdēm, kā rezultātā prasība tiek atstāta bez izskatīšanas, bet formāli tā nav zaudēta, kas liedz atbildētājam jebkādas tiesības vērsties pret prasītāju ar prasību par zaudējumu atlīdzību.

Papildus šiem apstākļiem gadījumā, ja atbildētājs nevēlas samierināties ar prasības nodrošināšanu kā tādu, atbildētājam ir jāsamierinās arī ar to, ka atbildētāja rīcībā ir tikai atsevišķi sekojoši paņēmieni cīņai pret prasības nodrošinājumu, kas diez vai var tikt atzīti par efektīviem sakarā ar to neskaidro raksturu tiesu praksē.²⁶

Tiesa noraidot prasību, atceļ ar spriedumu prasības nodrošinājumu. Prasības nodrošinājums saglabājas līdz dienai, kad spriedums stājas likumīgā spēkā. Ja prasību atstāj bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta, tiesa ar savu lēmumu atceļ prasības nodrošinājumu, tad prasības nodrošinājums saglabājas līdz dienai, kad lēmums stājas likumīgā spēkā. Ja lēmumu par prasības nodrošinājumu pieņēma pirms prasības celšanas un tiesas noteiktajā termiņā nav celta prasība, tad tiesnesis pēc iespējamā prasītāja vai atbildētāja pieteikuma saņemšanas pieņem lēmumu par nodrošinājuma atcelšanu.

CPL 140. panta trešajā (tiesa pēc lietas dalībnieka pieteikuma var aizstāt noteiktos prasības nodrošinājuma līdzekļus ar citiem līdzekļiem) un piektajā (prasības nodrošinājumu pēc puses motivēta pieteikuma var atcelt tā pati tiesa, kura nodrošinājusi prasību, vai tiesa, kuras lietvedībā atrodas lieta izskatīšanai pēc būtības) daļā minētos pieteikumus izlemj tiesas sēdē, iepriekš par to paziņojot lietas dalībniekiem. Šo personu neierašanās nav šķērslis pieteikuma izskatīšanai.

CPL 140. panta piektās un devītās daļas, atbildētājam esot iespēja sniegt mutvārdu paskaidrojumus un iesniegt attiecīgus pierādījumus tiesai, lūdzot atcelt prasības nodrošinājumu. Turklāt šāda pieteikuma izskatīšanas gadījumā tiesa, izvērtējot iesniegtos pierādījumus, varot atcelt prasības nodrošinājumu.

Lietā nr. C29-4591/10²⁷ prasītājs iesniedza pieteikumu par prasības nodrošinājuma aizstāšanu ar iemaksu tiesu izpildītāju depozītā. Prasības pieteikumā tika ietverts pieteikums par prasības nodrošinājumu. No sākuma ar tiesneses lēmumu tika nolemts ierakstīt zemesgrāmatas nodalījumā ķīlas atzīmi atbildētājam

²⁶ Čakste-Rāzna Elīna un Škutāns Daimārs. *Prasības nodrošinājuma bīstamā daba likumā un tiesu praksē*. Jurista vārds 2008, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=176824> (aplūkots 2011. gada 6. maijā).

²⁷ Rīgas pilsētas Latgales Priekšpilsētas tiesas 2010. gada 1. decembra lēmums lietā Nr. C29-4591/10. Nav publicēts.

piederošajam nekustamajam īpašumam, nosakot kopējo prasības nodrošinājuma summu. Tiesā tika saņemts atbildētāja pieteikums par prasības nodrošinājuma līdzekļu aizstāšanu ar tiesu izpildītāja depozīta kontā iemaksāto naudas līdzekļu apķīlājumu, kurā norādīts, ka atbildētāja pamata nodarbošanās ir mežizstrādes pakalpojumi. Tiesu izpildītājs izsniedza apliecinājumu, ka depozīta kontā ir iemaksāta nepieciešamā summa. Tiesnese, pārbaudot lietas materiālus, kā arī ņemot vērā, ka nekustamā īpašuma apķīlājums, var būtiski traucēt veikt saimniecisko darbību, radīt lielus materiālos zaudējumus, saskaņā ar Civilprocesa likuma 140.panta ceturto daļu lietās, kurās prasības priekšmets ir naudas prasījums, atbildētājs var iemaksāt nodrošinātās prasības summu tiesu izpildītāja depozīta kontā, apmierināja atbildētāja pieteikumu. Tiesa vai tiesnesis, pamatojoties uz tiesu izpildītāja izsniegtu apliecinājumu par summas iemaksu depozīta kontā, aizstāj pieņemto prasības nodrošinājuma līdzekli ar iemaksāto naudas līdzekļu apķīlājumu. Apķīlātās kustamās mantas aizstāšana ar naudu, iemaksājot nodrošinātās prasības summu tiesu izpildītāja depozīta kontā, šajā gadījumā uzskatāma par prasības nodrošinājuma līdzekļa aizstāšanu.

Izvērtējot šo tiesas lēmumu, secinu, ka atbildētājs izmantoja savas tiesības, kas viņam ir piešķirtas saskaņā ar CPL 140. panta ceturto daļu. Iemaksājis nodrošinājuma summu tiesu izpildītāja depozīta kontā, tā panāca prasības nodrošinājuma līdzekļa aizstāšanu. Atbildētājs nodarbojās ar mežizstrādi un ieraksts zemesgrāmatā padarītu viņa darbu par neiespējamu, jo nevarētu brīvi rīkoties ar sev piederošo nekustamo īpašumu. Atbildētājs pamatoja šo drošības līdzekļa aizstāšanu ar to, ka ieraksts zemesgrāmatā radīs lielus materiālos zaudējumus. Šai gadījumā piekritu tiesneses pieņemtajam pareizam lēmumam, jo netika aizskartas nevienas puses intereses. Naudas līdzekļi prasības nodrošināšanai iemaksāti tiesu izpildītāja depozīta kontā prasības apmērā un tur atradīsies līdz stāsies spēkā tiesas spriedums, kā arī atbildētājs turpina savu saimniecisko darbību bez zaudējumiem.

5. Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu pārsūdzēšana

Vēsturiski CPL 141.pants ar tā pašreizējo regulējuma priekšmetu tika izveidots ar Saeimas 2006. gada 7. septembra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā”. Tika veikta daudz izmaiņas CPL likuma 19. nodaļā „Prasības

nodrošināšana”, izslēdzot 146. pantu, kurš noteica, ka prasības nodrošinājumos pieņemtie lēmumi ir pārsūdzami. Jaunā redakcijā tika izteikts 141.pants, kurā skaidri uzskaitīti gadījumi, kuri ir pārsūdzami. Likumdevēja nolūks bija sašaurināt pārsūdzamo lēmumu apjomu prasības nodrošinājuma lēmumos.

CPL 141. panta pirmajā daļā teikts, ka par CPL 140. panta trešajā daļā (tiesa pēc lietas dalībnieka pieteikuma var aizstāt noteiktos prasības nodrošinājuma līdzekļus ar citiem līdzekļiem) minēto lēmumu un lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu, var iesniegt blakus sūdzību. CPL 140.panta otrajā daļā (apmierinot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, tiesa vai tiesnesis var uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot noteiktu naudas summu tiesu izpildītāja depozīta kontā) minētajā gadījumā blakus sūdzību var iesniegt par tiesas lēmumu daļā, ar kuru prasītājam uzdots nodrošināt zaudējumus.

Saskaņā ar šādu likuma redakciju civilprocesā atbildētājs nevar iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar kuru tiesa noraidījusi pieteikumu par prasības nodrošinājuma atcelšanu.²⁸ Līdz ar to rodas situācija, ka CPL 141. panta pirmajā daļā īsti neatbilsts Latvijas Republikas Satversmei²⁹ 91. (visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas) un 92. (ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību) pantam un pietam, atbildētājs nevar iesniegt blakus sūdzību augstāka līmeņa tiesā par lēmumu, ar ko ir apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, tiek neievērots arī viens no civilprocesa principiem, respektīvi, sacīkstes princips, kas ir noteikts CPL 10. pantā. Prasītājam, iesniedzot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, neesot pienākuma iesniegt pierādījumus par atbildētāja prettiesisku rīcību. Savukārt tiesai, lemjot par prasības nodrošināšanu, neesot pienākuma iedziļināties prasības būtībā un izvērtēt, vai celtā prasība vispār var tikt apmierināta. Jautājuma par prasības nodrošināšanu izlemšanai pietiekot ar motivētu prasītāja iesniegumu, kurā norādīts viņa subjektīvais viedoklis, ka sprieduma izpilde varētu būt apgrūtināta vai neiespējama. Apstrīdētā norma ļaujot

²⁸ Tiesību prakse. *Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2010. gadā*. Jurista vārds 2011, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=227737> (aplūkots 2011. gada 5. maijā).

²⁹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.gada 1. jūlijs.

tiesai pieņemt nepārsūdzamu lēmumu bez pierādījumu izvērtēšanas, pamatojoties tikai uz vienas puses apgalvojumiem, kā arī neuzklausot otra lietas dalībnieka viedokli. Tā rezultātā tiek būtiski ierobežotas otra lietas dalībnieka tiesības, bet tas neatbilstot Satversmes 92. pantā noteiktajām tiesībām uz taisnīgu tiesu.³⁰

CPL 140. panta piektajā daļā ir noteikts, ka prasības nodrošinājumu pēc puses motivēta pieteikuma var atcelt tā pati tiesa, kura nodrošinājusi prasību, vai tiesa, kuras lietvedībā atrodas lieta izskatīšanai pēc būtības. No šā piemēra redzams, ka likumdevējs nav vairījies no tā, ka pie noteiktiem apstākļiem tiesa var atkārtoti izlemt konkrētu jautājumu un, ja mainījušies apstākļi vai lietas dalībnieks ir atklājis papildu aspektus, arī savu iepriekšējo lēmumu koriģēt. Piemēram, aizstājot prasības nodrošinājuma līdzekļus, atceļot lēmumu par prasības nodrošināšanu, atbrīvojot personu no naudas soda vai samazinot tā apmēru procesuālās sankcijas gadījumā. Tātad jau esošajā CPL redakcijā ir normas, kas paredz iespēju tiesai savu skatījumu mainīt, ja tam ir noteikti priekšnoteikumi. Šāda regulējuma esamība nav uzskatāma par CPL 18. pantā nostiprinātā aizlieguma tiesnesim piedalīties lietas atkārtotā izskatīšanā pārkāpumu, jo lēmumi atšķiras no spriedumiem ar to, ka lieta pēc būtības netiek izspriesta, lai arī lēmumu pieņemšana var būt cieši saistīta ar lietas būtību.³¹

Attiecībā uz tiesas (tiesneša) lēmumiem, kas saistīti ar prasības nodrošinājumu, Civilprocesa likumā ir noteikti īpaši gadījumi, kuri no šiem lēmumiem, vadoties pēc to rakstura un ietekmes, ir pārsūdzami. Šos gadījumus reglamentē Civilprocesa likuma 141. pants "Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu pārsūdzēšana". Šī ir speciālā tiesību norma minētajā jautājumā. Proti, tās uzdevums ir reglamentēt šo vienu jautājumu - kā ir pārsūdzami lēmumi, kas pieņemti saistībā ar prasības nodrošināšanu. Tiesību normā ietverti gadījumi, kādos var iesniegt blakus sūdzību. No šā uzskaitījuma attiecīgi izdarāms pretējais secinājums - ja attiecīgā gadījuma šajā normā nav, tad šis lēmums nav pārsūdzams, ja vien citur likumā nav ietverta norma, kas arī reglamentē vēl kādu gadījumu, kādā var iesniegt blakus sūdzību šajā jautājumā, bet kas nav ietverts 141. pantā.³²

³⁰Tiesību prakse. *Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2010. gadā*. Jurista vārds 2011, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=227737> (aplūkots 2011. gada 5. maijā).

³¹Osis Martins. Tiesas pievienošanās blakus sūdzībām civilprocesā. Jurista vārds 2011, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=228068> (aplūkots 2011. gada 7. maijā).

³²Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmums. *Par prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu pārsūdzēšanu*. Jurista vārds 2007. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=167633> (aplūkots 2011. gada 4. maijā).

Ja lēmums par prasības nodrošināšanu pieņemts bez lietas dalībnieka klātbūtnes, termiņu sūdzības iesniegšanai skaita no lēmuma izsniegšanas dienas.

Pārsūdzība Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums lietā Nr. C30454810³³. Tiesnese ar lēmumu noraidījusi prasības nodrošinājuma pieteikumu, norādot, ka prasītājs nav pierādījis, ka iespējamā sprieduma izpilde lietā var tikt apgrūtināta vai neiespējama, un ka no lietas materiāliem neizriet, ka atbildētājam vispār ir zināms par prasības pieteikumā minēto zaudējumu esamību. Izskatot blakus sūdzību, tiesas kolēģija nolēmusi tiesneses lēmumu atstāt negrozītu, bet blakus sūdzību noraidīt. Kolēģija vērsusi uzmanību, ka apstākļi, ka atbildētājs labprātīgi nepilda vienu saistību, nav par pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde citā lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama. Apstākļi, ka atbildētājs nav atbildējis uz prasītāja vēstuli, kurā pieprasīts paziņot, vai ir iespējams izpildīt tiesas lēmumu, nav pietiekams pamats prasības nodrošināšanai. Tiesā atkārtoti tika saņemts pieteikums, pamatojoties uz CPL 137., 138. pantu, lūgts pieņemt lēmumu par prasību nodrošināšanu, apķīlājot atbildētājam piederošo kustamo mantu, naudas līdzekļus, kas atrodas norēķinu kontos kredītiestādēs, ierakstīt ķīlas tiesības atzīmi uz atbildētājiem piederošiem nekustamiem īpašumiem, norādot, ka konstatēti jauni apstākļi, kas dod pamatu secinājumiem, ka iespējamā sprieduma izpilde lietā var būt neiespējama. Pieteikums noraidīts, norādot, ka pamats prasības nodrošināšanai saskaņā ar CPL 137. pantu un atbilstoši CPL 93. panta pirmajai daļai minētie apstākļi ir jāpierāda. Tiesnese secinājusi, ka prasītāja norādītie apstākļi, var būt par pamatu prasības celšanai tiesā, bet nevar būt par pamatu prasības nodrošināšanai. Šo tiesas lēmumu drīkstēja pārsūdzēt, kas arī tika izdarīts iesniedzot blakus sūdzību, kurā lūgts atcelt pirmās instances tiesas tiesneses lēmumu un jautājumu izlemt pēc būtības. Blakus sūdzībā norādīts, ka pirmās instances tiesas tiesnese nav vērtējusi faktu, ka prasītājs ir iesniedzis tiesai pilnu informāciju par mantu, no kuras izriet, ka atbildētāja saistību apjoms, neatkarīgi no tā, kādā kārtībā tiek vērsta piedziņa, būtiski pārsniedz viņa īpašuma vērtību. Minētais apstākļi pats par sevi ir pietiekams pamats prasības nodrošināšanai. Civillietu tiesu kolēģija iepazinusies ar materiāliem, atzina, ka blakus sūdzība ir pamatota un pirmās instances lēmums atceļams. Lēmums nav vairs pārsūdzams un stājas likumīgā spēkā tā pieņemšanas brīdī. Pēc šī tiesas lēmuma var secināt, ka jautājums par prasības nodrošināšanu vienreiz ticis izlemts divās tiesu

³³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011. gada 4. februāra lēmums lietā Nr. C30454810. Nav publicēts.

instancēs un atkārtoti iesniegtajā pieteikumā nekādi jauni fakti norādīti, liecina, ka pirmās tiesas tiesneši ne vienmēr pieņem pareizus lēmumus prasības nodrošināšanas lietās. Civillietu tiesas kolēģija CPL 137.panta pirmo daļu tulko līdzīgi pirmās instances tiesai, ka prasītājam, lūdzot nodrošināt prasību, ir jāmotivē, kāpēc sprieduma izpilde var kļūt apgrūtināta vai neiespējama, ir pamatots kā, arī prasības formālais juridiskais pamatojums, kas dod secinājumu, ka pastāv kaut kāda iespēja prasības apmierināšanai. CPL 137. pantā noteiktais pienākums motivēt pieteikumu nav piemērojams atrauti no CPL vispārējiem noteikumiem, tai skaitā CPL 93. panta pirmās daļas, kas uzliek pierādīšanas pienākumu. Tādējādi, lai pārbaudītu vai pastāv likumā noteiktie prasības nodrošināšanas priekšnosacījumi, jāpārlicinās vai pieteikuma motīvi ir apstiprināti ar pierādījumiem un vai tie dod pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā var kļūt apgrūtināta vai neiespējama. Šaubas par iespējamā sprieduma izpildes iespējamību pastiprina prasītāja blakus sūdzībā norādītais fakts, ka atbildētas tiesā bija iesniedzis fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kas tika noraidīts tikai uz tā pamata, ka mantas pārdošanas un kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns neatbilst likuma prasībām. Pirmās tiesas tiesneši, izskatot lietu nav ņēmuši vērā šo faktu. Tādējādi, lai stātos spēkā taisnīgs un pareizs tiesas lēmums, prasības pieteikumu izskatīja trīs tiesas, kas ļauj secināt, ka tiesu prakse Latvijā šai jautājumā vēl nav izstrādājusies.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts izskatot lietu Nr. SKC–889/2011³⁴, kurā atbildētājs iesniedza blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 26.oktobra lēmumu atbildētāja pieteikumā par prasības nodrošinājuma atcelšanu. Prasītājs cēlis prasību Latgales apgabaltiesā pret atbildētāju par īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma, kura sastāvā ietilpstošās zemes 28 ha kopplatībā. Pamatojoties uz prasītāja pieteikumu, ar 2007.gada 8.novembra lēmumu prasība nodrošināta, ierakstot Bērzpils pagasta zemesgrāmatas nodaļījumā aizlieguma atzīmi uz ½ domājamo daļu no visa nekustamā īpašuma. Prasība tika apmierināta un atbildētājs iesniedza apelācijas sūdzību, kurā lūdza lai atceļ prasības nodrošinājumu. Pamatoja to, ka prasītājs nebija iesniedzis pierādījumus, kas apstiprinātu, ka atbildētājs atsavina mantu vai veic citas darbības, kas apliecinātu viņa negodprātību. Turklāt tiesnesis, izlemjot jautājumu par prasības nodrošināšanu, nav ņēmis vērā apstākli, ka starp pusēm strīds pastāv tikai par īpašuma

³⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 23. marta lēmums lietā Nr. SKC–889/2011. Nav publicēts.

tiesībām attiecībā uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošo zemi, jo uz tās esošo būvju piederību atbildētājam prasītājs nav apstrīdējis. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas atbildētājas pieteikumu apmierināja daļēji, atceļot prasības nodrošinājumu attiecībā uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošajām būvēm. Pieteikums noraidīts daļā par prasības nodrošinājuma atcelšanu attiecībā uz 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošās zemes. Civillietu tiesu palāta atzinusi, ka, ņemot vērā to, ka prasība tiesā celta par īpašuma tiesību atzīšanu uz 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošās zemes, ir atceļams prasības nodrošinājums attiecībā uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošajām būvēm, jo prasība par īpašuma tiesību atzīšanu uz tām nav celta. Pamatojoties uz to, ka strīds par zemes piederību vēl nav izlemts, savukārt atbildētāja nav norādījusi motīvus nodrošinājuma atcelšanai, kā arī uz apstākli, ka lietas iztiesāšanas laikā no nekustamā īpašuma ir atdalīti divi zemes gabali, Civillietu tiesu palāta atzinusi, ka pieteikums daļā par prasības nodrošinājuma atcelšanu attiecībā uz zemi ir noraidāms.

Par Civillietu tiesu palātas lēmumu blakus sūdzību iesniegusi atbildētāja, lūdzot lēmumu atcelt daļā, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu. Norādot šādus argumentus. 1. Nevarēja būt pamats pieteikuma par prasības nodrošināšanu noraidīšanai daļā, apstākļi, ka strīds par zemes piederību vēl nav izlemts, jo pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu ir skatāms atsevišķi. 2. Nav pamatots lēmumā paustais viedoklis, ka pieteikumā nav norādīti motīvi prasības nodrošinājuma atcelšanai attiecībā uz strīdus zemes daļu. Civillietu tiesu palātai sākotnēji bija jāpārbauda prasītāja motivācija pieteikumā par prasības nodrošināšanu uz Latgales apgabaltiesas tiesneša lēmuma pieņemšanas brīdi. 3. Tā kā nekustamais īpašums ir vienots zemes un būvju īpašums, saglabājot prasības nodrošinājumu attiecībā uz 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošās zemes, atbildētājam ir ierobežotas tiesības rīkoties arī ar 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošajām būvēm.

Iepazīnies ar lietas materiāliem un apsvēris blakus sūdzībā minētos motīvus, Senāts uzskata, ka Civillietu tiesu palātas lēmums atstājams negrozīts, bet blakus sūdzība noraidāma. Pamatojot to, ka no lietas materiāliem redzams, ka, izskatot atbildētājas pieteikumu par prasības nodrošinājuma atcelšanu, Civillietu tiesas palāta to apmierinājusi daļēji, atceļot prasības nodrošinājumu attiecībā uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošajām būvēm. Pieteikums noraidīts daļā par prasības nodrošinājuma atcelšanu attiecībā uz 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma

sastāvā ietilpstošās zemes. Tādējādi, Senāta ieskatā, prasības nodrošinājums atstāts spēkā atbilstīgi prasītāja mantiska rakstura prasījumam. Vienlaikus Civillietu tiesu palāta pamatoti atzina, ka prasības nenodrošināšanas gadījumā, tiesas sprieduma izpilde varētu tikt apgrūtināta vai neiespējama. Proti, no Bērzpils pagasta zemesgrāmatu nodalījuma redzams, ka lietas iztiesāšanas laikā no nekustamā īpašuma ir atdalīti divi zemes gabali, kuriem atvērts jauns zemesgrāmatas nodalījums, lai gan ar Latgales apgabaltiesas tiesneša lēmumu nodrošināta prasība, ierakstot aizlieguma atzīmi Bērzpils pagasta zemesgrāmatas nodalījumā attiecībā uz 1/2 domājamo daļu no visa īpašuma, tostarp arī uz 1/2 domājamo daļu no atdalītajiem zemes gabaliem un būvēm. Līdz ar to, Senāta ieskatā, pastāv varbūtība, ka sprieduma izpilde, prasības nodrošinājuma atcelšanas gadījumā, varētu kļūt apgrūtināta. Nav tiesiskas nozīmes atbildētāja norādei, ka prasības nodrošinājums ierobežo viņas tiesības rīkoties arī ar 1/2 domājamo daļu no nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošajām būvēm. Ja atbildētāja uzskata, ka piemērotais prasības nodrošinājums ir nodarījis viņai zaudējumus, tad atbilstoši Civilprocesa likuma 143.pantam atbildētāja ir tiesīga prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas viņai radušies sakarā ar prasības nodrošināšanu, ja pret viņu celtā prasība ir noraidīta, bet minētais apstākļi pats par sevi nav pamats prasības nodrošinājuma atcelšanai. Ņemot vērā minētos apstākļus Senāts noraidīja atbildētāja blakus sūdzību.

Senāts lēmumu jautājumā par prasības papildu nodrošināšanu var arī blakus sūdzību ne tikai noraidīt, bet atstāt bez izskatīšanas, kā to izdarīja 2007. gada 4.decembra lēmumā lietā Nr. SKC-1019³⁵, rakstveida procesā izskatot atbildētāja blakus sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneses lēmumu jautājumā par prasības papildu nodrošināšanu civillietā par aizdevumu piedziņu, pirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu un zemesgrāmatu ierakstu dzēšanu. Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas kā pirmās instances tiesas spriedumu apmierināta prasība un prasītāja labā piedzīta summa. Par šo tiesas spriedumu atbildētājs iesniedzis apelācijas sūdzību. Sakarā ar to, ka prasības nodrošinājums pirmās instances tiesā bija piemērots mazākai prasības summai nekā ir pašreiz, prasītāja vērsusies tiesā ar pieteikumu par papildu nodrošinājuma piemērošanu. Ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas

³⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 4. decembra lēmums lietā Nr. SKC-1019. Apskatīts 13.05.2011. Publicēts - www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/1019.doc

tiesneses lēmumu pieteikums apmierināts, ierakstot ķīlas atzīmi attiecībā uz atbildētājam piederošo nekustamo īpašumu. Tiesneses lēmumā ietverts, ka lēmums ir pārsūdzams Augstākās tiesas Senātā, ko arī atbildētāja izdarīja, iesniedzot blakus sūdzību. Senāts atzīst, ka iesniegtā blakus sūdzība atstājama bez izskatīšanas, jo lēmums, ar kuru apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, nav pārsūdzams. Senāts argumentē, ka Civilprocesa likuma 141.pantā ir noteikts, ka blakus sūdzību var iesniegt par lēmumu, kas pamatots uz šā likuma 140. panta otro, trešo un piekto daļu, kā arī par lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu. Senāts pieļauj, ka iespējamais iemesls, kāpēc tiesnese ir uzskatījusi lēmumu par prasības nodrošināšanu par pārsūdzamu, varētu būt, Civilprocesa likuma 142. panta „Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu izpilde” pirmā daļa, kura izteikta šādā redakcijā: „Lēmums par prasības nodrošināšanu (140.panta pirmā daļa) izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Blakus sūdzības iesniegšana par šo lēmumu neaptur tā izpildi.” Tomēr Senāta ieskatā minētā tiesību norma nav uzskatāma par tādu normu, kas papildu 141. pantam reglamentē gadījumus, kādos iesniedzama blakus sūdzība par lēmumu, kas pieņemts saistībā ar prasības nodrošinājumu.

Augstāk minētajās tiesu praksēs, tiesa izskatīja jautājumus par pieņemto lēmumu pārsūdzēšanu. Praksē gan atbildētājs, gan prasītājs iesniedz blakus sūdzību, ja pieņemts viņam nelabvēlīgs tiesas lēmums. Var redzēt, ka augstākas instances tiesa atstāj negrozītus iepriekšējās tiesas lēmumus, gan arī atceļ tos pilnībā vai kādā no daļām. Šie tiesu lēmumi parāda arī to, ko katra no tiesu instancēm ņem par pamatu pieņemot lēmumu, kādi fakti tiek atstāti bez ievērības, lai gan prasītājs un pirmās instances tiesa tos uzskatījuši par būtiskiem un svarīgiem. Šeit arī tiesu prakse nav vienveidīga, vajag izveidot sistēmu, kur katrs, kas ir ieinteresēts aplūkot tiesas lēmumus vai spriedumus, varētu to izdarīt, neejot uz tiesu. Par maz tiek publicēti un apkopoti tiesas lēmumi.

6. Prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu izpilde

CPL 142. pants nosaka, ka lēmums par prasības nodrošināšanu un lēmums par prasības nodrošinājuma atcelšanu izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Lai labāk saprastu šo teikumu, vajag noskaidrot, ko nozīmē nekavējoties izpildāms tiesas lēmums? Patiesībā jēdziens "nekavējoties izpildāms tiesas lēmums" nozīmē tikai un

vienīgi to, ka attiecīgo tiesas lēmumu izņēmuma kārtā var izpildīt pirms tā spēkā stāšanās, t. i., lēmuma pārsūdzēšana nav šķērslis tā izpildei. Tātad šāds likuma formulējums nav domāts tam, lai piešķirtu atsevišķiem tiesas lēmumiem izpildes priekšrocības salīdzinājumā ar citiem lēmumiem. Būtu absurdi pieņemt, ka ir tādi tiesas lēmumi, kas ir jāizpilda uzreiz, un tādi lēmumi, kurus var izpildīt ar kavēšanos. Šāda secinājuma pareizību apstiprina tas apstāklis, ka vairākos likumos tiesas nolēmums tiek raksturots kā nekavējoties izpildāms tikai tad, ja tas ir izpildāms pirms spēkā stāšanās brīža. CPL 203. pants pasaka, kad spriedums stājas likumīgā spēkā - tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā pēc tam, kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai apelācijas kārtībā un sūdzība nav iesniegta. Ja apelācijas instances tiesa apelācijas sūdzību atstājusi bez izskatīšanas vai apelācijas tiesvedību izbeigusi, spriedums stājas spēkā no attiecīgā lēmuma pasludināšanas brīža un ja spriedums pārsūdzēts kādā daļā, tā nepārsūdzētajā daļā spriedums stājas spēkā, kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai. Piemēram, CPL 204. pants ("Spriedumu izpilda pēc tā stāšanās likumīgā spēkā, izņemot gadījumus, kad spriedums izpildāms nekavējoties"), CPL 538. pants ("Tiesas spriedumi un lēmumi izpildāmi pēc to stāšanās likumīgā spēkā, izņemot gadījumus, kad saskaņā ar likumu vai tiesas spriedumu tie izpildāmi nekavējoties"), Administratīvā procesa likuma³⁶ 265. panta pirmā daļa ("Pamatojoties uz pieteicēja lūgumu, tiesa var noteikt, ka spriedums pilnībā vai daļā izpildāms nekavējoties.."), Kriminālprocesa likuma³⁷ 633. panta pirmā daļa ("Pirmās instances tiesas lēmums stājas spēkā un tiek izpildīts, kad izbeidzies termiņš tā pārsūdzēšanai un lēmums nav pārsūdzēts") un trešā daļa ("Tiesas lēmums par lietas izbeigšanu nekavējoties izpildāms tajā daļā, kura attiecas uz apsūdzētā atbrīvošanu no drošības līdzekļa, kas saistīts ar brīvības atņemšanu").³⁸

Lēmums par prasības nodrošināšanu, kas pieņemts ar CPL 140. panta otrajā daļā noteikto nosacījumu, izpildāms pēc tam, kad prasītājs iemaksājis tiesas vai tiesneša noteikto summu tiesu izpildītāja depozīta kontā. Līdz ar to rodas situācija, kad ir tiesu izpildītāji, kas uzskata, ka lēmums, ar kuru nodrošināta prasība, nav pilnīgi izpildīts, iekams tiesu izpildītāja depozīta kontā nav saņemta visa naudas summa, līdz kurai sniedzas prasības nodrošinājums. Nav grūti iedomāties, ka šādas pieejas rezultātā lēmums, ar kuru nodrošināta prasība par prāvām naudas summām,

³⁶ Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2004. gads.

³⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2005. gads.

³⁸ Rudāns Sergejs. *Tiesas lēmuma par prasības nodrošināšanu izpilde*. Jurista vārds 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=178789> (aplūkots 2011. gada 1. maijā).

reti kad var tikt izpildīts, jo tikai retam kuram ir pa spēkam sarūpēt miljonus, ko nodot tiesu izpildītājam apķīlāšanai. Līdz ar to komersantiem parasti nākas saskarties ar situāciju, kad visi sūri nopelnītie naudas līdzekļi tiek apķīlāti, bet tie tik un tā ir mazāki par summu, līdz kurai sniedzas prasības nodrošinājums, un šādos apstākļos tiesu izpildītājs turpina apķīlāt visu atbildētāja mantu, ko vien var atrast. Tādējādi papildus apķīlātajiem naudas līdzekļiem tiesu izpildītāji nereti ir apķīlājuši arī atbildētāja mantu, kuras tirgus vērtība ir daudz lielāka par summu, līdz kurai sniedzas prasības nodrošinājums, šādu savu rīcību pamatojot ar to, ka likums neuzliekot tiesu izpildītājam par pienākumu vērtēt mantu, kas tiek apķīlāta prasības nodrošinājuma izpildes ietvaros.³⁹

Civilprocesa likuma 142. panta pirmajā daļā noteikts, ka lēmums par prasības nodrošināšanu izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas.

Tiesas spriedumi un lēmumi izpildāmi pēc to stāšanās likumīgā spēkā, izņemot gadījumus, kad saskaņā ar likumu vai tiesas spriedumu tie izpildāmi nekavējoties (Civilprocesa likuma 538. panta pirmais teikums). Tādējādi pēc vispārīgā noteikuma tiesas nolēmumi izpildāmi pēc to stāšanās likumīgā spēkā (likuma "Par tiesu varu"⁴⁰ 16. pants, Civilprocesa likuma 538. pants), taču izņēmuma veidā daži nolēmumi izpildāmības īpašību var iegūt vēl pirms stāšanās likumīgā spēkā, proti, tādi tiesas nolēmumi, kurus likums noteicis par izpildāmiem nekavējoties.

Lēmuma par prasības nodrošināšanu izpildāmību nekavējoties pēc tā pieņemšanas paredzēja gan Civilkodekss un paredz arī Civilprocesa likums. Vēsturiski šāds lēmums bija pārsūdzams, iesniedzot blakus sūdzību, un tas nestājās likumīgā spēkā pieņemšanas brīdī. Blakus sūdzības iesniegšana par lēmumu, ar kuru nodrošināta prasība, neapturēja tā izpildi (Civilkodeksa 143. panta trešā daļa, Civilprocesa likuma 146. panta trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2006. gada 11. oktobrim), 142. panta pirmā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 1. martam). Tādējādi likumdevējs, nosakot, ka lēmums par prasības nodrošināšanu izpildāms nekavējoties pēc pieņemšanas, deva tiesības personai, kuras labā lēmums pieņemts, uzsākt izpildīšanu pirms tā stāšanās likumīgā spēkā.

³⁹Škutāns Daimārs. *Cerīgi jaunumi tiesu praksē prasības nodrošināšana komercstrīdos*. Jurista vārds 2008. Pieejams <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=181884> (aplūkots 2011. gada 29. aprīlī).

⁴⁰ Par tiesu varu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1992. gads.

Prasības nodrošināšanas mērķis ir nodrošināt prasītājam iespēju gūt apmierinājumu, ja spriedums tiks taisīts viņa labā un nepieļaut, ka atbildētājs var izvairīties no sprieduma izpildīšanas. Tāpēc prasītājam piešķirtas tiesības lēmumu par prasības nodrošināšanu uzsākt izpildīt nekavējoties pēc tā pieņemšanas.

Civilprocesa likumā lēmuma izpilde gadījumā, ja prasība nodrošināta ar nekustamo īpašumu, nav reglamentēta; vienīgi šā likuma 142. panta trešā daļa paredz, ka tiesa izsniedz prasītājam attiecīga lēmuma norakstu ar uzrakstu, ka šis lēmuma noraksts izsniegts atzīmes ierakstīšanai zemesgrāmatā.⁴¹

Apķīlājot maksājumus, kuri atbildētājam pienākas no trešajām personām saskaņā ar līgumu (tajā skaitā naudas līdzekļus kredītiestādēs un citās finanšu institūcijās), tiesu izpildītājs, pamatojoties uz izpildu dokumentu, nosūta šīm personām pieprasījumu paziņot, vai tām ir pienākums maksāt kādas summas atbildētājam, kādā apmērā un termiņā, kā arī paziņo, ka šīs summas tiek apķīlātas prasības summas apmērā, ievērojot CPL likuma 1.pielikuma 3.punktā noteikto ierobežojumu attiecībā uz parādnieku, un dod rīkojumu ieskaitīt maksājumus (tajā skaitā pieprasījuma noguldījumus), kuriem iestājies termiņš, tiesu izpildītāja depozītu kontā. Apķīlātos maksājumus var izmaksāt citām personām tikai atbilstoši tā tiesu izpildītāja aprēķinam, kurš pirmais apķīlājis maksājumus. Lēmumu par prasības nodrošināšanu, nosakot aizliegumu atbildētājam veikt noteiktas darbības, izpilda tiesu izpildītājs un paziņo tiesas lēmumu atbildētājam vai attiecīgajai trešajai personai pret parakstu vai nosūtot ierakstītā pasta sūtījumā. Ja lietās, kurās prasības priekšmets ir naudas prasījums, atbildētājs iemaksājis prasības summu tiesu izpildītāja depozīta kontā, tiesu izpildītājs atbrīvo no apķīlājuma apķīlāto kustamo mantu. Piemērotā prasības nodrošinājuma līdzekļa atcelšana, ja prasības nodrošinājums atcelts, izpildāma pēc tā tiesu izpildītāja rīkojuma, kurš izpildījis lēmumu par prasības nodrošināšanu.

⁴¹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmums. *Par nostiprinājuma lūgumu izskatīšanas secību zemesgrāmatu nodaļā*. Jurista vārds 2009. Apskatīts 11.05.2011 Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=200282> (aplūkots 2011. gada 30. aprīlī).

Kopsavilkums

Pēc bakalaura darba izstrādes esmu nonācis pie sekojošām tēzēm:

1. Tiesu praksē un likumdevējs tieši nepasaka, kādi pierādījumi ir nepieciešami, lai piemērotu prasības nodrošināšanu, līdz ar to rodas situācija, ka prasītājs, iesniedz tiesai pierādījumus, kas nemaz neattiecas uz lietu. Vajag noteikt kritērijus, ko tiesa uzskata par pietiekamiem pierādījumiem, tad arī prasītājs varētu vadīties no tiem, tas atvieglotu gan prasītāja dzīvi, gan tiesai vajadzētu mazāk laika patērēt, jo nebūs iesniegti nevajadzīgi pierādījumi.

2. Nav noteikts kopējs skaidrojums, kas ir apgrūtināta vai neiespējama sprieduma izpilde. Katra no tiesu instancēm to interpretē pēc sava ieskata, to pierāda darbā apskatītā tiesu prakse, konkrēti, kad tiek iesniegtas blakus sūdzības par tiesas lēmumiem. Likumdevējs arī nekur nav skaidrojis šos terminus. Lai atrisinātu radušos neskaidrību vajadzētu papildināt Civilprocesa likuma 137. pantu ar skaidrojumiem, kas tad ir apgrūtināta vai neiespējama sprieduma izpilde.

3. Prasības nodrošināšanas gadījumā netiek ievērots pušu līdztiesības princips, jo tiesa pamatojas tikai uz vienas puses apgalvojumiem. Likumdevējs sprieduma izpildes iespējamību nākotnē atzīst par svarīgāku nekā atbildētāja interesi uz līdztiesību prasības nodrošinājuma gadījumā. Šāda pieeja ir atzīstama par pamatotu, jo prasītāja uzsāktā tiesību aizsardzība civilprocesuālā kārtībā prasa laiku, kura gaitā parādnieks var noslēpt vai atsavināt savu mantu, tādējādi, faktiski padarot neiespējamu vērst piedziņu uz šo mantu.

4. CPL 142. pants nosaka, ka lēmums par prasības nodrošināšanu un lēmums par prasības nodrošinājuma atcelšanu izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas. CPL nekur nav iekļauts skaidrojums, ko nozīmē izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas, līdz ar to varētu papildināt CPL ar paskaidrojumu, ka nekavējoties izpildāms pēc tā pieņemšanas nozīmē to, ka lēmuma pārsūdzēšana nav šķērslis tā izpildei.

5. Tiesa ir tiesīga uzdot prasītājam nodrošināt iespējamus atbildētāja zaudējumus, rodas tāda situācija, ka pēc tam, kad tiesa ir nodrošinājusi prasību, neuzdodot prasītājam nodrošināt iespējamus zaudējumus, atbildētājs pēc šāda lēmuma pieņemšanas vairs nevar panākt stāvokli, kad, prasības nodrošinājumam paliekot spēkā, tiesa tomēr uzdod prasītājam nodrošināt zaudējumus. Līdz ar to, lai nerastos

situācija, kad atbildētāja zaudējumi netiek nodrošināti, tad vajag pilnveidot CPL, kas regulētu arī šādas situācijas. Pašlaik atbildētājs var tikai panākt prasības nodrošināšanas atcelšanu vai arī turpināt tiesāties, ar nenodrošinātiem iespējamajiem zaudējumiem.

Anotācija

Bakalaura darba temats ir prasības nodrošināšana. Darbā tiek noskaidrots, kas ir prasības nodrošināšana, kam tā ir vajadzīga. Tiek apskatītas tēmas par prasības nodrošināšanas pamatu, par līdzekļiem, kurus var piemērot prasības nodrošināšanai. Izskatot vairākas tiesu lietas, secināju, ka dažus nodrošinājuma veidus Latvijā piemēro ļoti retos gadījumos. Darbā noskaidrots, kas jādara, lai prasību tiesā varētu nodrošināt pirms prasības celšanas tiesā, kā notiek prasības nodrošināšanas jautājumu pieņemšana, kādos termiņos tiesa izlemj jautājumu un pēc kā vadās, pieņemot lēmumu. Kā un kur var pārsūdzēt tiesas lēmumu par prasības nodrošināšanu, protams, arī par termiņu, cik ilgā laikā to var izdarīt. Darbā var iepazīties, kā notiek tiesas pieņemtā lēmuma izpilde.

Tāpat darbā tiek apskatīta tiesu prakse un praktizējošu juristu/advokātu viedokļi par prasības nodrošināšanu. Tiek skatīta tiesu prakse visās tiesu instancēs, lai labāk izvērtētu konkrētā jautājuma lemšanu dažādās instanču tiesās.

Darbs sastāv no sešām nodaļām, no kurām katrā tiek dota iespēja iepazīties ar augstāk minēto.

Abstract

The theme of the Paper is injunction. The Paper analysis what is injunction and its purposes. Topics covered in the Paper include injunction basics, ways and means which could be applied to injunction. After examination of a number of court cases, the Author came to a conclusion that several types of injunction are applied in very rare cases in the Republic of Latvia. The Papers clarifies actions to be taken to secure the claim prior to bringing case to a court, the process of injunction question submission and acceptance, as well as the length of period given for the court to make a decision and the rules the court is guided by. Where and how to appeal against court decision on injunction as well as how much time it takes. The Paper describes the way of execution of the court's decision made.

As well as legal practise and standpoint of different practicing lawyers/ Attorneys-at -Law about the injunction are being discussed in the Paper.

The Paper consists of sixth chapters, each containing the above mentioned information

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Grāmatas:

1. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: E. Pipiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1933.
2. Civilprocesa likuma komentāri / Autoru kolekt. ; K.Torgāna visp.zin.red. - 3.papild.izd. - Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006.
3. J. Rozenbergs un I. Briģis. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978.
4. В.В. Ярков. Гражданский процесс. Москва: Издательство "БЕК", 1999.
5. Е. В. Васьковский. Учебник гражданского процесса. Москва: Издательство "ЗЕРЦАЛО", 2003.
6. Х. Шак. Международное гражданское процессуальное право. Москва: Издательство "БЕК", 2001.

Elektroniskie informācijas avoti:

1. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmums. *Par prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu pārsūdzēšanu*. Jurista vārds 2007. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=167633> (aplūkots 2011. gada 4. maijā).
2. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmums. *Par nostiprinājuma lūgumu izskatīšanas secību zemesgrāmatu nodaļā*. Jurista vārds 2009. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=200282> (aplūkots 2011. gada 30. aprīlī).
3. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta un Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojums. *Apelācijas un kasācijas instances tiesu prakse blakus sūdzību izskatīšanā par tiesu lēmumiem*. Jurista vārds 2007. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=159757> (aplūkots 2011. gada 9. maijā).
4. Briedis Edgars. *Par prasības nodrošinājuma pamatu*. Jurista vārds 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=174202> (aplūkots 2011. gada 13. maijā).

5. Briedis Edgars. *Par prasības nodrošinājuma atcelšanu*. Jurista vārds 2009. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=191258> (aplūkots 2011. gada 3. maijā).

6. Briedis Edgars. *Problēmas saistībā ar prasības nodrošināšanu*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=221216> (aplūkots 2011. gada 1. maijā).

7. Čakste-Rāzna Elīna un Škutāns Daimārs. *Prasības nodrošinājuma bīstamā daba likumā un tiesu praksē*. Jurista vārds 2008, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=176824> (aplūkots 2011. gada 6. maijā).

8. Imants Fridrihsons. *Prasības nodrošinājums un apelācijas instances sprieduma spēkā stāšanās*. Jurista vārds 2004. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=95128> (aplūkots 2011. gada 4. maijā).

9. Jarkina Viktorija. *Prasības nodrošinājuma pamats un nepieciešamie grozījumi Civilprocesa likumā*. Jurista vārds 2010. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=203124> (aplūkots 2011. gada 16. maijā).

10. Osis Martins. *Tiesas pievienošanās blakus sūdzībām civilprocesā*. Jurista vārds 2011, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=228068> (aplūkots 2011. gada 7. maijā).

11. Rudāns Sergejs. *Tiesas lēmuma par prasības nodrošināšanu izpilde*. Jurista vārds 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=178789> (aplūkots 2011. gada 1. maijā).

12. Tiesību prakse. *Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2010. gadā*. Jurista vārds 2011, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=227737> (aplūkots 2011. gada 5. maijā).

13. Tiesvedība civillietās. Pieejams <http://www.tiesas.lv/index.php?id=25> (aplūkots 2011. gada 13. maijā).

14. Škutāns Daimārs. *Cerīgi jaunumi tiesu praksē prasības nodrošināšana komercstrīdos*. Jurista vārds 2008. Pieejams <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=181884> (aplūkots 2011. gada 29. aprīlī).

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.gada 1. jūlijs.
2. Par 1999.gada Starptautisko konvenciju par kuģu arestu. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 26. oktobris.
3. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2004. gads
4. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1999. gada 1. marts.
5. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2005. gads.
6. Par tiesu varu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1992. gads.
7. Latvijas Civilprocesa kodekss. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. gads.

Tiesu prakse:

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 23. marta lēmums lietā Nr. SKC-889/2011. Nav publicēts.
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 6.aprīļa lēmums lietā Nr. SKC-951/2011.. Publicēts - <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2011/skc-951-2011.pdf> (aplūkots 2011. gada 11. maijā).
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 4. decembra lēmums lietā Nr. SKC-1019. Publicēts - www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/1019.doc (aplūkots 2011. gada 6. maijā).
4. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2010. gada 17. decembra spriedums lietā Nr.C30724910. Nav publicēts.
5. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2010. gada 15. decembra lēmums lietā Nr.C24168410. Nav publicēts.
6. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2011. gada 10. marta lēmums lietā Nr. C28276011. Nav publicēts.
7. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 10. marta lēmums lietā Nr. C28276011. Nav publicēts.
8. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010. gada 16. novembra lēmums lietā Nr. 3-12/21/9. Nav publicēts.

9. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011. gada 4. februāra lēmums lietā Nr. C30454810. Nav publicēts.

10. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011. gada 10. februāra lēmums lietā Nr. 3-12/0302/11. Nav publicēts.

11. Rīgas pilsētas Latgales Priekšpilsētas tiesas 2011. gada 4. aprīļa lēmums lietā Nr. 3-12/0827/11. Nav publicēts.

12. Rīgas pilsētas Latgales Priekšpilsētas tiesas 2011. gada 10. februāra s lēmums lietā Nr. 3-12/0302/11. Nav publicēts.

13. Rīgas pilsētas Latgales Priekšpilsētas tiesas 2010. gada 1. decembra lēmums lietā Nr. C29-4591/10. Nav publicēts.

14. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011. gada 4. aprīļa lēmums lietā Nr. 3-12/0827/11. Nav publicēts.

15. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 7. februāra lēmums lietā Nr. 3-12/295/4-2011. Nav publicēts.

16. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 21. marta lēmums lietā Nr. 3-12/5013/12. Nav publicēts.

17. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 17. februāra lēmums lietā Nr. 3-1/0374/3. Nav publicēts.